

૨૮૦૭

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

મુંબઈ બેટની બચાવના સાર, કવિતાની સમજૂતી,
બચાવની વ્યાખ્યા, વ્યાકરણ, તથા બીજા કેટલાક
વધારા સાથે.

૨૬૪૫

અનાવનાર.

ફકીરભાઈ દાસીદાસ.

ગુરતની જાગજાર સર જમશેદજી હજીભાઈ વાળી નંબર
૧ લાની છાકરાની નિયાળગા વડા ગાજી માસ્તર તેના છાકરા
નયીનદાસ ફકીરભાઈ દાસીદાસનીવતી કપાવી પ્રસિદ્ધકરનાર
ગદ્યાભાઈ જયજીવનદાસ.
સાથી આગળ સંધારા સાથે.

દીક્ષત

આના.

મુંબઈ.

“ જગમિત્ર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ, ” કાદેવાડી.

સન ૧૮૮૬.

ગૂજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

ના=નામ.

વિ=વિશેષણ.

અ=અન્યથા.

સ=સર્વ નામ.

કિ=ક્રિયાપદ.

કૃ=કૃદંત.

પાઠ દ્વિતી.
બાગ (ના) કટકા.
આગસુ(વિ)સુસ્ત, એદી.
ડાંતીઆ (વિ) ડાઘપાળો,
(કૃતરાત્રું નામ).
પાલવતું (કિ) બોજતું,
પરવડતું.
મૂરખો=એવડૂક, અણુધડ
રમતીઆગા (વિ) જેનો
રમતમાં હવ ધણો તે,
નાદાન.
પરવડતું (કિ) બોજતું,
પાલવતું.
ઓરો(અ)આમ, આણી-
તરફ, અહીંઆં.
ચોકી(ના)પહેરો, ચોકરી.
મૂકયો=મેલ્યો, બેસાડ્યો.
દર(ના)મ્હોટું, આકું, કાણું
ચકલી(ના)મ્હોટી ચલ્લી.
ખંખી (ના) પાંખવાળા
પથુ, પક્ષી.

ચારો(ના) ઘાસ, તંખલા
વગેરે.
ધણી (ના) શેડ, માલિક.
પાઠ રજો.
ઝંખવાણો=ઝાંખો, વિલો.
મચ્ચાં=મંડ્યા, વળાચાં.
છવતર (ના) છવતું,
છંદગાની.
લાગલું(અ)તરત, પાધર.
તાકીદ=ઝડપ, ઉતાવળ.
નવરાથ (ના) ટ્રુસદ.
સન=દિલ, ચિત્ત, હેલિંગ.
વિચાર (ના) મનસુબો,
તોલ, ખ્યાલ.
સરખાં=જેવાં, બરાબર.
તકામાં(વિ) કામ વગર-
ના; કામથી પરવારેલા,
નવરાં.
જનાવર (ના) ચોપગાં
પથુ, જનનવર, હેવાન.
કામ(ના)ધંધો, રોજગાર.

જગત=દુનિઆ. પૃથ્વી.
હોડ(ના)મુરખ, અણુધડ.
વલે (ના)લાલ, દવાલ.
પસ્તાવા(ના) ખેદ, અફ-
સોસ, દલગીરી.
ફેરવીને (કૃ) બદલીને.
પાઠ ઉજો.
સદાયરણ (ના) સારી
ચાલ, સારા આચરણ,
સારી રીત.
પહેલ (અ) પહેલાં.
સહેલ(અ)સહેલી, સીતે.
વાણ (ના) વાણી, મધુર
રાખદ.
જન(ના)માણસ, સખસ.
કોપતું (કિ) ગુસ્સે થતું,
રીસ ભરાતું.
જનમ=છંદગાની, દેલ.
મીઠી (વિ) સારી, મધુર.
ડાહો (વિ)શાણો, સમ-
બુ, સમજણવાળો.

(કવિતાની સમજૂતી), (૧).

જે માણસ જગતમાં જન્મીને પહેલ વહેલાં સારી રીતથી વ્યસન, સ્મેરું જે સમજે, તે સહેલથી સુખ પામે. (૧). જે માણસ જાણીતી વાતો કયાં કરે, તે મ્હોટેથી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ બીજા ઉપર યુરસો કરે નહીં, તેને ડાહ્યા (જાણીતો) સમજવા. (૨).

પાઠ ૪થો.

વગડાઉ (વિ) રાતી, જન્-
ગલમાંની.

ડાંસ=મચ્છર, મગતરાં.

દુંડા (વિ) નાના, બટકા.

ધાર (ના) વેહેતી ફોરણ.

જખર (વિ) જોરાવર.

જોરાવર (વિ) મજબૂત.

પછવાડે=પાછલીતરફ.

વજેલા (વિ) મરડાયલા.

ફેરે (ના) બાળુએ.

કઠણુ (વિ) મજબૂત.

વાળ(ના)બાલ, તીમળા.

આછા(વિ) થોડા, ઝીણા.

હીડેછે (કિ) આંધેછે.

ડીલ (ના) શરીર, અંગ.

તથાવ(ના) નાનુંસરોવર.

નર (ના) લાયડો, મરદ.

હજ(ના)જમીન ખેડવાનું

ક્ષોદાનું અણીદાર હથિ-

આર.

મોચી (વિ) નરમ.

પૂરી પરે (કિ) ખર આવે,
હંકારે, સામી થાય.

પાઠ ૫મો.

ગાળાગાળી=આજોબાજી.

સ્વભાવ(ના)આશીસ્મત,

મીઠાજ, પ્રકૃત.

સજા (ના) શિક્ષા.

દંડ (ના) ગુન્દાને અદલે

રૂપીયા લેવાતી શિક્ષા.

રાજકુંવર (ના) રાજાનો

છોકરો, રાજપુત્ર.

શિક્ષા (ના) સજા, દંડ

વડાઈ (ના) મ્હોટાઈ.

અણુસમજુ(વિ) સમજ-

વગરનો, નાદાન.

પાદ રાખવું (કિ) ફેામ

રાખવું; ભૂલી ન જવું.

સાર(ના)સારું, મતલબ.

નકારો(વિ)ખરાબ, ભુડો.

ગરીબ(વિ)પૈસા વગરનો,

નિરધન, રૂંક.

કરિયાદ(ના)અરજ, રાવ.
કચેરી(ના)દરબાર, રાજ-
સભા.

ફલાણા (વિ) હરેક, મુક-
રર કરેલો.

બંધીખાને(ના) કેદખાને,

ખરે તેવી (વિ) જોઈએ

તેવી, લાયક.

માફ(ના)જવાદેવુંતે,ક્ષમા.

વચન (ના) સુકન, વચ્ચ.

કુંવર (ના) છોકરો, રાજ-

પુત્ર.

પેળા (ના) વખત, સજે.

જવા દઈ (કિ) માફકરું,

મૂકી દઈ.

પાઠ ૬ઠો.

ભાખતા (વિ) કહેતા,
બોલતા.

જરા (ના) માન, કીર્તિ.

આળકી (ના) છોકરી,

તોલ (ના) વજર, ભાર.

બોજ, આખર. જગ (ના) જગત, દુનીઆ આળક (ના) છોકરો.
જુઝાં (વિ) ખરાબ, દુષ્ટ. મૂરખ (ના) બેવકૂફ, ઠોઠ બોલ (ના) શબ્દ.
જુઝું (ના) નહાર, ખરાબશ- ગાણવો (કિ) સમજવો. નક્કી (અ) ખચીત, નીચે.
ખાટી (વિ) નહારી, નકામી. દુખીઆ (વિ) હેરાન, દુખી નાર (ના) ખાયડી, બધરી.

(કવિતાની સમજૂતી). (૨).

ખુઝાં લોકો મોંમાંથી નહારા શબ્દ બોલીને, લોકોની નહારી ગાળો આપ, એવા મ્હોટા બેવકૂફોની જગતમાંથી આખર એછી ગાયછે. (૧). જે માણસ નહારા શબ્દ બોલે, તે સામા માણસને ગાળ દે ને પોતે ખાય, તેને આલુધડ સમજી લેવો, તે આગળ જતાં બહુ હેરાન થાય. (૨). માટે જે છોકરી કે છોકરો જેવો બોલ બોલશે, તેવોજ લોકોમાં તેનો ખાર વફર વધશે. (૩).

પાઠ ૭મો,

દેશ (ના) મુલક.	રહેવાસી.	સંઘ (ના) એકઠું.
આલ (ના) ધારી, રીત,	સાહેબ લોક (ના) જોરા-	રેમત (ના) પ્રગ,
રીતભાત (ના) રીત, રસમ.	લોક, અંગ્રેજ લોક,	સંઘાત=સોળતી, સાથે.
સુરવાળ=લાકડી ધનર.	ટોપીવાળા.	દુકાળ (ના) મોઢવારી, અ-
ચોરણો (ના) ટુંકા લેંઘો	બેરાં (ના) ખાયડીઓ,	નાજ પાણી નહીં મળે
પહેરવેસ (ના) પોશ્યક,	ધાધરા (ના) ઘેરવાળો	એવોવખત.
પહેરલાં લગડાં.	ઝુળતો ચણીઓ.	ઠોઠાર (ના) દાણા ભરી મૂક-
મારવાડી (ના) મારવાડના	બોલી (ના) ભાષા.	વાનો કાઢવનો દે લાકડા-
રહેવાસી.	ફેર (ના) તપાવત, ફરક,	તો ખખનો.
મૂમટો (ના) માથાખર-	ભાકર (ના) રોટલી,	હેરાન (અ) દુઃખી.
ઓઢેશો છેડો મોંખર-	રોટી (ના) રોટલી.	સકાળ (ના) સાંધવારી.
અઝાડી કાઢવો તે,	હબશી (ના) સીદી.	પ્રધાન (ના) વજર, કરતો-
(લાજ).	ગોરી=સફેદ, ઉજળી,	હરતો.
પોતીઆં (નાં) પોતીઆં.	પાઠ ૮ મો.	પોપડો (ના) પડ.
દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના	સંઘરો (ના) એકઠું, બં-	ગંજુઓ (ના) ધાંસના
	ડોળ, છત, શીલક,	મોટા ઢગલા,
	કચ્છ (ના) રચકચ્છ, કણી	ખાણ (ના) અનાજ ભરી

મૂકવાને ભોંયતળી આ- નીએ કૂવાજેવા કરેલા ખાડા.	હુખળાં (વિ) નખળાં, મુ- ડદાલ. જેર=શક્તિ, ખળ, કસ.	વસે (કિ) રહે. સંપે=સંપથી, હળીમળી.
અચરજ (ના) નવાઇ.	કારણ (ના) સખખ, ભેદ.	સદા (અ) રોજ, નિત્ય.
ચંદી (ના) દાણો, ચણા.	દેખાડયું (કિ) બતાવ્યું.	સર્વ (વિ) સઘળાં, બધા.
વિના(અ)વગર, શિવાય.	ડાહપણ (ના) ચતુરાઈ.	

(કવિતાની સમજૂતી). (૩).

કીડી જરા કાંઈ રચકણ પડી હોય તે પણ એકડી કરે એવી એ જ-
નાવરની જાત જુઓ, કે બધી સાથે સંઘાતથી કેવી સદા હળીમળી રહેછે.

પાઠ હમો.	ડમાંથીકુટેલીમ્હોટીડાળી.	વિખ (વિ) ઝેર, સોમલ.
છાંચડો (ના) શીંગો.	કાંટા(ના) ડાળાંમાંથી કુ-	કપાએલું (કુ) વડાયેલું.
વડવાઇ(ના) વડના લાંબા	ટેલા દોરીઓ જેવાં	ચિપીઆ (ના) પકડવાના
લટકતાં કાંટા.	લટકતાં મૂળ.	પાંખીઆં.
અસલ (આ) અગાઉનું,	લટકેછે (કિ) દીગાયછે,	ચૂસતું (કિ)સોસતું.
જાનું પહેલું.	લખડેછે.	ચાંદી (ના) ફાલો.
ઘટા (ના) રચના, છાયા,	ભોંય(ના) જમીન, ધરતી.	સજેલું (કુ)સુઝી આવેલું,
(જાડનું ફેલાતું તે).	મૂળ (ના)જડ.	ચંદી આવેલું.
કાખર (ના)કલકલ અવા-	ઝોળખતાં(કુ)પીછાનતાં.	ઝેરી (વિ) વીખવાળો.
જ કરતું કાખર પક્ષી.	પાંદડાં (ના) પાંતરાં.	ભીંત (ના) દીવાલ, કરો.
ટેટા (ના) વડના ફળ.	ફેલાયછે (કિ) પસરેછે,	ફાટ (ના) ચીરો, તડ.
આરામ(ના) સુખ, ચેન,	પથરાયછે.	ટાઢક (ના) ઠંડક.
વિશ્રામ.	પશુ(ના)ચોપગાંજાનવર.	ઉતાવળે (અ) ઝડપથી.
ધમારત(ના)ઉંચી આંધ-	રોખ્યું (કિ) વાવ્યું.	પીઠ (ના)બરડો, વાંસો.
ણીનું ધર, હવેલી.	પાઠ ૧૦મો.	દુઃખ (ના) આપદા.
ચડ (ના) જાડતો વચ્ચે.	વિંછી(ના) ઝેરી જીવડો.	ઉપાય (ના) ધલાજ.
ગોળ ભાગ.	ડખ (ના) ચટકો.	ધજા (ના) દુઃખ, વીપત.
ડાળાં=જાડની-શાખા, યજ્ઞ	આંકડો (ના) ઝેરી કાંટો.	મળે (કિ) ભળે, એકડું

થાય.
અવગુણ (ના) તુકશાન,
ગેરકાયદો, ખીગાડ.
સંભાળીને (કૃ) સાચવીને,
તપાસીને.
ફિકર(ના) ચિંતા, સોચના.
પાઠ ૧૧ મો.
છોડીઓ(ના) છોડરીઓ.
વિલાયત (ના) અગ્રેજ-
લોકનો દેશ.
અખરદાર (વિ) હેંચિયાર.
સુખી (વિ) સમરા, સુખી-
આરા. [વી.
સરખી (વિ) બરાખર, ને-
વહાલી (વિ) પ્યારી, હેત-
વાળી.
જરાએ (અ) લગારે.
રોતી (કૃ) રડતી.
કજ્જાઓ(ના) કંકાસ, ટંટો.
સમજાવીને(કૃ) પઠાવીને,
ફાસલાવીને.
દોર(ની) ચાપગાં બના-
વર, (મૂખે).

મોટપણે(ના) મ્હોટીઉમ્મરે
બાઇડીઓ (ના) બધરી-
ઓ, સ્ત્રીઓ.
ભાઇડા(ના)મરદો, માટીડા.
ગાંડી(વિ) ઘેલી, નાદાન,
અણુસમજી.
પાઠ ૧૨ મો.
અવાજ(ના) સાદ, સોર.
પાંજર (ના) પીંજર, પ-
ક્ષીને રહેવાસાર બના-
વેલું સળીઆ જડેલું
બળી જેવું ગોળ.
પાળવું (કિ) પોપવું, રક્ષણ
કરવું.
અથે(ના) માએનો, મત-
બલ, સ્વાથે.
દોઢો (કૃ) જ્ઞેયો.
માળો (ના) પક્ષીને રહે-
વાનું ઠેકાણું.
ફળ(ના) જાંબુ, ફેરી, દા-
ડમ, જમરખ વગેરે
લીલો મેવો.
જૂદાં (વિ) વેગળાં, છૂટાં.

અનાજ(ના)ધાન્ય, દાણો.
મરજી(ના)ધચ્છા, ખુશી.
સમજે (કિ) જાણું.
પાઠ ૧૩મો.
અતોલ (વિ) ઘણોજ,
જેનું માપ ન થાય તે.
પ્રિત (ના) હેત, માયા.
કાંદો (ના) ગળચવો.
સણુતાં (કૃ) સાંભળતાં.
નમણું (વિ) નમેલું.
પાક (ના) ખીક, ડર.
મનુષ્ય (ના) માણસ.
અંગ (ના) શરીર, દિલ.
અયાગ (વિ) ઘણોજ.
જેનો પાર નહીં.
મીઠાં (વિ) સારાં, મધુર.
ઉપજે(કિ)થાય, પેદા થાય.
હરખ(ના)ખુશી, સંતોષ.
કોટે (ના) ડોકે, ગળે.
ધારે (કિ) માને.
હેત (ના) પ્યાર, ચાહા.
કાય(વિ)કોઇ, ગમેતેએક.
કાગ (ના) કાગડો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલે છે; તે જેઓ સાંભળે-
છે તે સંઘળાનાં મનમાં ઘણીજ ખુશી પેદા થાય છે. (૧). એની ડોકે
કાળો કાંદો છે, ને નીચું વળેલું રાતું નાક છે; તેનું શરીર લીલા રંગનું છે.
ને ઘણીની ધાસ્તી રાખે છે. (૨). માણસને માટે તે મધુર શબ્દ બોલે છે, તેથી

તેના પર હેત ધણુંજ આવેછે; માટે ધણા લોકો હેતથી પોપટ પાળેછે
પણ કાગડાને કોઈ પાળતું નથી. (૩).

પાઠ ૧૪મો..

વચન(ના) શબ્દ, સુકન.
અસર(ના)ફળ,પરીણામ.
માન(ના)આખર, ઇજ્જત.
નવાઈ (ના) અચરતી.
આવકાર(ના)આદરમાન.
નીવડતું (કિ) નીકળતું,
ઉઠતું.
દોંગાઈ(ના) લુચ્ચાઈ,
ખંધાઈ. [રધી.
વાધરી (ના) શીકારી, પા-
વડવાડ (ના) લડાલડી.
લુચ્ચાઈ (ના) દોંગાઈ,
ખંધાઈ.
માઠું(ના)ખરાબ, નદાર.
તપાસ (ના)તજવીજ.
તહાસ.
સોખત (ના) સંઘત
શીખામણ(ના) ફાયદાની
વાત.

કદી (અ)કોઈવખત.

ભૂલવી (કિ) વીસરવી.

પાઠ ૧૫મો.

કણુખી(ના) હિંદુની એ-

ક જાત, (ખેતીને

ધંધો કરનાર).

તન(ના) કાળજી, ચેટક,

ધ્યાન.

ધન(ના) દોલત, પૈસો.

અંતકાળ (ના) મરવાનો

વખત.

પુંજ(ના)દોલત, ગાંસડો,

દહસો.

લાલચ(ના)લોભ, ગળકો.

ખેતી (ના) ખેતીવાડીનું

કામ.

દીકરા (ના) છોકરા.

વિચાર્યું (કિ) ધાર્યું.

હોસે(ના) ઘરડા માણસ.

ફેડે (અ) પછી, પુડે.

આખું(વિ)ખડું, તમામ.

વાળ્યા (કિ)રોપ્યા

નીપજ(ના) પેદાશ, પાક,

આવક.

ઉપજ્યો (કિ) પેદા થયો,

નીપજ્યો.

ખરેખર (વિ) જ્ઞેષ્ઠએ

તેતું, સાચું, બરાબર.

પાઠ ૧૬મો.

કાણે (સ) આ સખસે!

કૃપાળ(વિ) મેહેરમાન,

દયાળુ.

સુધવાને(કૃ)વાસ ભેવાને.

પેદા કરવું (ના) જન્મ

આપવા, નીપજવતું.

ખનાવ્યું (કિ) નીપજ-

વ્યું, ક્યું.

ઝાલવાના(વિ)પકડવાના.

સઘળું(વિ)ખડું, તમામ.

મશ્વરે (ના) પરમેશ્વર.

કર્યો (કિ)ખનાવ્યાં, પેદા-

કીધાં.

ભલાં(વિ)સારાં, વાજખી

રાતું ચાલે એવાં.

કોપશે (કિ) ગુસ્સે થશે.

દેખતા(કિ) જ્ઞેતાં.

જાળવે(કિ)સાચવે, તપા-

સી રાખે.

રખવાળી (ના) બરદાસ,

આલાસ, તપાસ.

પાઠ ૧૭મો.

ગામ (ના) જ્યાં થોડાં

ઘરની વસ્તી હોય તે.

શેહેર (ના) જ્યાં મોટાં

મોટાં છાંવને હાસ-

જાંધ ધરે હોય તથા
સારાં મ્હોટાં ચોટાં
હોય તે.
જોજાંધ(વિ)જોથી બાંધે-
લાં, જોનાં.
ફાટ (ના) શહેરને ફરતી
આસપાસ બાંધેલી મ્હો-
ટી જોની દીવાલ.
જાંધો(ના) ટોળું.
અડચણ (ના) દરકત.
હારબંધ (વિ) એક બાજી
એક સાથે આવેલાં.
સેહેજ(અથોડી મહેનતે.
જનાવર(ના)જનવર, પશુ
દરવાજા=મ્હોટાં ખારણાં.
જવલ્લે (અ) કોઈ વખ-
ત, કદાચ.
ખીક (ના) ધાસ્તી, ધાક.
પાસેપાસે (વિ) સોડેસોડે,
અડોઅડ, નજીક.
ફળાકં (ના) શેરી.
મામડું (ના) બ્યાં ઝુ-
પડાં જેવાં થોડાક
જરની વસ્તી હોય તે.
કસમો (ના) પ્રમણાનું
મ્હોટું મામ.
ચોટા(ના) મ્હોટાં બનનર.
હાટ (ના) બખર, ફુકાન.

પેસવાનો (વિ) જવા-
આવવાનો.
ઝાંપો (ના) લાકડાં સાથે
કાંટા, કરાંદી વગેરે બાં-
ધી લઈને બનાવેલું બા-
રણું.
પેસનીકળ (વિ) આવળ.
પાઠ ૧૮મો.
ઈદ્રીઓ (ના) શરીરના
ભાગ,(આંખ, નાક, જી-
ભ, કાન, ચામડી.)
આકાર(ના)ડાળ, ચહેરો.
ધઆકો (ના) અવાજને.
માલમપડતું (કિ) જણાવું.
વાસ (ના) સોડમ, સુગંધ.
મીડો(વિ)ગળ્યો, મીઠાસ-
વાળો.
લીસી (વિ) સાફ.
સ્વાદ(ના)ચાખતું તે, જ-
રા મોમાં નાંખી તપા-
સવું.
મઝાની(વિ)સારી.
નાંખી(કૃ)ફેંકી, નાખી.
સમજો (કિ)ધ્યાનમાં લો.
ટાકું (વિ) ઠંડું.
જિતું (વિ) ગરમ.
પાઠ ૧૯મો.
આંજણું (ના) ખારણું,

ખારણાઆગળનીજગો.
ચોખ્ખું(વિ)સાફ, સ્વચ્છ
કોહાણ (ના) કોહવાડો.
રળિઆમણું(વિ) શોભા-
વતું, સારું.
ગંદવાડ (ના) ગોળ્યાડો.
જીવજંતુ (ના) જીવડાં,
મગતારાં.
એઠવાડ (ના) એઠાંવા-
સણ જેમાં રાંધ્યું
ખાધું હોય તે.
ગંદા (વિ) ગોંડાં.
ગંધ (ના) ખરાય વાસ,
નફારી સુગંધ, બંદો.
લાજપાલો (ના) લાજ
પાંતરાં વગેરે.
માંદા(વિ)આનરી. ખી-
માર, કાહેલી.
લાજ(ના) શરમ, એમ.
તાવ(ના)તપત, બોખાર.
નીપજો=પાકે, પેદા થાય.
ગંધવેડો-દુર્ગંધનોદગલો.
ચોખ્ખું=સાફ, સ્વચ્છ.
વેગજો (વિ) આથો. દુર.
બાપડા (વિ) બીચારા.
ચોખ્ખાધ(ના) સુધકાક.
ગુણુ=દામદો, ખાશીયત.
જોડ (ના) જોડવો, રોપો.

હૂટ(ના)જગ્યા, મોકળાસ.	મધપુડો (ના) મધમાખ	ચોક=ખાળ, મોટી ચોકડી.
પાઠ ૨૦મો.	નો પુડો.	શરીર (ના) દિલ, અંગ.
ચીર(ના) કપડાં, કીમતી	વાન (ના) દેદાર, કદ.	રૂડો(વિ) સારો, મઝાનો.
લૂગડાં.	રચે(કિ) બનાવે, ગોઠવે.	દેખીએ (કિ) જોઈએ.
ખાપ(ના) આરસી.	સગજન=સારા માણસ.	શુદ્ધ=ખરાબર, ખરેખરી.
	માપ(ના) ભરત, પરમાણુ.	ચિત્ત(ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજૂતી). (૫).

આપણે બધી જાણુસો ચોખખી રાખવી, ને લૂગડાં પણ ચોખખાં (ચોંચેલાં) પહેરવાં, વળી ઘર ને ચોક પણ ચોખખાં રાખવા, કે જેથી આપણું શરીર સદા સુખી રહે. (૧). જુઓ કે મધમાખી મધપુડો ખરાબર માપ રાખી બનાવેછે, તેમાં કાંઈ ડાઘા કે ખોડ ખાપણુ કશું આપણે દેખતા નથી, તે આરસી જેવો સાફ જણાયછે. (૨). ચોખખા રહેનાથી આપણું મન ખુશ રહેછે, ને તેથી શરીરનો દેદાર વળેછે, વળી ચાર સારા આખરદાર માણસ બેઠેલા હોય તેમાં ચોખખાઈએ કરી (ધોંએલાં સાફ લૂગડાં પહેરેલાં હોય તો તેથી) હરકોઈ માણસને ઘણી આખર મળેછે. (૩).

પાઠ ૨૧મો.	છે, સણસણેછે.	ખાલાસ, સેવા.
સુવાળી=પાચી, નરમ.	સીમ(ના) ખેતર, (ખેત-)	માયા=હેત, ચાહેના, પ્યાર.
નાળ(ના) લોહના મેખ	રની હદ.)	ચાહે (કિ) પ્યાર રાખે.
મારીને પગે જડવાના	બેગો (અ) સાથે, એકઠો.	પાઠ ૨૨મો.
ગોળ પાટા.	ચરેછે(કિ) ઘાસ ખાયછે.	કાતરા (ના) ખેડકા.
નકર (વિ) સંગીત.	વાળ(ના) બાલ, નીમાળા.	વટેમાંગું (ના) રસ્તેજતો
ખરાડેછે (કિ) આરડેછે.	છેડે (ના) નાકે.	મુસાફર, પંથી.
મંજલ(ના) ખેપ, ટપ્પો.	ગાઉ (ના) કાસ.	સંગીત (વિ) નકર,
નિર્દય (વિ) ઘાતકી.	બોબો(ના) ભાર. [કેછે.	મજબૂત.
ફૂલગો (ના) ફૂટકો.	વહેછે (કિ) ખમેછે, ઉચ-	કચુકા=ટળીઆ, કળીઆ.
ખંખારેછે (કિ) હણહણે-	ચાકરી (ના) ખરદાસ,	ચીકણું (વિ) ચીકવાળું.

ચોટે એવું, જખરં.	ખપ(ના)જર, અગત્ય.	તવ (અ) નહીં, નહ.
ચિચોડા (ના) ઠળીઆ.	રોજ (અ)નિત્ય, સદા.	તાત (ના) આપ, પિતા.
ચોખંડા(વિ)ચોડા, ચારે		મોજ=મજા, ચેનજાજી.
બાળુએ સરખા.	પાઠ રડમો.	શાણુ=ડાણા, સમજી.
ફારં (ના) ટીપું	અક્ષત્ર(ના)બુદ્ધિ, સમજ.	દીકરી (ના) છોકરી.
ખાટો (વિ) ખટુંમટો.	ધણેરી (વિ) ધણી.	નિત્યં (અ) રોજ, સદા.
ખટાશ(ના)ખાટો સ્વાદ,	નેટ (ના) ટેક, મેહાટાઇ.	પર (વિ) પારકું.
ખાટા સ્વાદની ચીજ.	માહાલં (કિ) મોજ કરે	દામ (ના)ડેકાણું, જગો.
ચોમાસામાં (ના)વરસા-	વિશ્વ(ના)જગત, પૃથ્વી.	કેરો (અ) નો, તણો.
દની મોસમમાં.	તસુ (ના) એ આંગળ.	સામજી (ના)એક મ્હોટો
વરસેછે (કિ) આવેછે.	માતા (ના) મા, માજી.	કવિ થઇ ગયો.
ખારેમાસ(ના)આખુંવરસ	વિખ્યાત (ના) નામીયું.	

(કવિતાની સમજૂતી) • (૬).

માને છોકરી (આમલીનું ઝાડ ને તેનું ફળ આમલી) નું એક નામ બુદ્ધિથી જાણ્યું, તેનું તો ઘેરે ઘેર ને વળી રોજ સારી રાતે વિવેક-થી દામ પડેછે તેમાં મા તો એકની એકજ જગોએ રહે છે, એક તસુ પણ ચલતી નથી, પણ તેની છોકરી તો બધે દેશે દેશ મહેધી મોજ કયા કરેછે; વળી જીઓ કે તે છોકરીનો છોકરો (ચિચોડા) તે માનો આપ થાયછે, ત્યારે સામજીદાસ કવિ કહેછે કે તમે ચતુર નરો સમજી લેજો એ તો બધી પૃથ્વી વિષે પ્રખ્યાત છે. (એટલે આમલીનાં ઝાડની છોકરી આમલી. ને તેનો છોકરો ચિચે ડા રાખ્યાથી પાછું આમલીનું ઝાડ થાયછે, ત્યારે એ પ્રમાણે ચિચોડોથી આમલીનું ઝાડ નીપજ્યું તો તે ઝાડનો આપ કહેવાય).

પાઠ રડમો.	ધજો, (દિવસે દેખાય	દાંકણ.
ચાટણું (ના) આરસી.	ને રાતે જોતે નહીં દે-	લમર (ના)ભવાં, આં-
રતાંધજો (વિ) રાતે આં-	ખાય તે).	ખના પોપચાં ઉપર
	પોપચું (ના) આંખનું	કમાતના જેવાં બાલં

છે તે.

આગતું (કિ) અઠકાવતું:
રજ (ના) ધૂળ, રચકણ.
અનજી (ના) અનજી,
અનજી.

સારેછે (કિ) કરેછે.

પાંપણ (ના) આંખના પોપ-
આ સાથે વળગેલા આલ.
જાણસો (ના) ચીજો, વસ્તુ
ખરેખરો (વિ) ખરોખર.
જતન (ના) ખરદાસ,
સાચવણી.
ઝીણી (વિ) ખારીક
કાણો (વિ) એક આંખે
આંખબો.

દમા (ના) રહેત, મીડી
નજર.
સાજી (વિ) સારી.
પરમેશ્વર=મોટો ઇશ્વર.
પાડ (ના) ઉપકાર, આભાર.

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ=રૂનાં નાનાં ઝંડ.
કહેવત=કેહલી, કાહણી.
ઘાટ (ના) ડોળ, આકાર.
ખગતણ (ના) ખાગવાનાં
લાકડાં, સરપણ.
ખાખરી (ના) વડના લો-
ટની બીડી રોટલી.
કાંતવું (કિ) લાંબા તાંત-
ણા કરવા.

લટકતાં (કૃ) ટીંગાતાં.
કુંભાર (ના) મટોડીના
વાસણ ખનાવનાર.
વણવું=લગાડું ખનાવવું.
ધાન્ય=અનાજ, દાણા.
કાળે (અ) વાસ્તે, માટે.
તેશાર (અ) હાજર, તરત
કામમાં આવે એવું
કથું=ક. ઇપણ, જરાએ.

પાઠ ૨૬ મો.

ધરતી (ના) જમીન, ભુમી.
થોક (ના) જથ્થો.
ઝોડવા (કૃ) શરીર ઢાંકવા.
ખાંને (ના) ખુશીથી.
શી રીતે=કેમ, કઇ પ્રકારે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૭).

ખાવા અને પહેરવા ઝોડવાને પરમેશ્વરે આપણને શરીર આપેલું છે, હવે જો તે વડે મેહેનત કરીએ, તો તેમાંથી રાતા પીળા રંગ (જે જોઈએ તે) મળે. (૧). જમીનમાંથી અનાજ તો બધું જથ્થાબંધ થાય છે, પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહીં તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પાડે ?) (૨). પણ તેમ કરવાને આપણને ઇશ્વરે તેના ઉપાયો આપેલા છે; પણ કંહો વાસણ અને ખાગવાનાં લાકડાં વિના કેમ રાંધી શકાય ? (૩).

પાઠ ૨૭ મો.

હાલ (અ) હમણાં
ખખત (ના) વેળા, સમય.
પરમેર (ના) પારકે ઘેર.

શણગાર (ના) શરીરને
શોભે એવા લૂગડાં
ધરણાં.
સરસ (વિ) સારા, મજેન્ન.

કાં (એ) કેમ ?
અર્થ (ના) સ્વાર્થ, મતલબ.
ચાકરી (ના) ને. કરી.
પેર (ના) રીત, પેઢે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૮).

માટે હે બાધ તે (બગતણુ ને વાસણુ) તું તૈયાર બનાવ, કમકે તાતને બીજો કાણુ કરી આપે ? તારે તારા સ્વાર્થનું (પોપણુને વાસ્તો) હમણા તૈયાર થાય. (૧). ઝાડ ઉપર લગકાં લટકતાં કાંધ તૈયાર નથી, પણ જો કપાસ વારી તેપરથી ૩ ઉતારીને તેને કાંતીને વણે તો મઝેતો પહેરવાનો પોશાક બને. (૨). માટે ગમે તેરીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દેશ કે દેશાંતર) મહેનત જો કરે, તો ચાકરી કરતાં બાપરી સારી રીતે પામે (મહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે). (૩).

પાઠ ૨૮ મો.	ગીર.	દેશાધ (ના) જગીરદાર,
દાન(ના) ધર્મ, ખેરાત.	ગજ(ના)યુંજસ, શકિત.	વતનવાળા માણસ.
આપદા(ના)શીકર, ચિતા.	લેખે (ના) ડેકાણે, સારે	જીઠ્યાં (કિ) નીકળ્યાં.
આંતરડી (ના) આત્મા,	માંગે.	દાખલા (ના) ઊદાહરણ,
જીવ.	ગરીબગરબાં(વિ) ગરીબ-	દ્રષ્ટાંત.
પરોપકાર(ના) પરકલ્યાણ,	લોકો, નાચાર.	ચપ્પુ(ના) ચાકુ, છરી,
પારકાપર ઉપકાર.	દુનિઆ(ના)સંસાર, આ-	ગમ્યો(કિ) પસંદ પડ્યો.
પુણ્ય (ના) ધર્મ, દાનનું,	લભ, પૃથ્વી.	રૂપીયા (ના) સોળ આ-
આશિષ.	જરા(ના) માન, આજર.	નાતી કીમતનો રાણીની
આશિષ(ના) આશિરવાદ,	વાવેલું (વિ) રોપેલું.	છાપનો સિકકો.
સારી દુવા.	ફાકટ(અ)નકામું.	છાંચાં(ના)છોકરાં, બચ્ચાં.
વાવરલું(કિ)વાપરલું, ખર-	નકામું (વિ) કામવગરનું,	લેખણુ (ના) કલમ
ચલું.	ફાકટ.	વખાણ્યો(કિ) પસંદકર્યો.
સુખ(વિ)ખબીલ, કંજુસ;	કંગાલ (વિ)ગરીબ, અ-	ગમ્યો(કિ) પસંદ પડ્યો.
કસરીઓ, મખીચુસ.	નાથ, નાચાર.	વેહેલો (અ) જલદી.
કૃષણ (વિ) કંજુસ.	મનૂરી(ના)વેતર, વેઠ.	કાપ (ના) ચીરો.
સંઘરી (ક) એકડું કરી.	પાઠ ૨૯મો.	પાઠ ૩૦મો
મુદલે(અ) જરાએ, લગ-	સાચ (ના) સાચવટ, સા-	સાચાઓલું(વિ) ખરોચો
રીકે.	ચી વાત.	લું, સતવાદી, સાચો.
નારાજ(વિ)નાખુશ, દલ-		ધીરજ(ના)સખુરી, સાંતી.

ગભરાતું (કિ) અકળાતું, ખીતું, ગાભરા થતું. હાડી(કિ)ચીરી. ખીજયા(કિ)ચીડયા, ખી- જવાયા. છાતી (ના) હૈયું, મન. ચાંખીને (ક) દાખીને. વાહાતું (વિ) ખ્યારું, હે- તવાળું. વાંક (ના) તકસીર, ગુન્હે. અજાણતાં(ક) ઓચિ તા.	ઝટ(અ) જલદી, તરત. પાઠ ૩૧ મો. સંકટ(ના)દુઃખ, આક્રુત. કોડ (વિ) હજારો, (સો લાખ). પરલોક (ના)પારકા લોક, દેવલોક. હોડી(ના)સડવાળોમ્હોટો- મજવા, ન્હાતું વાહાણ. સિંધુ(ના)દરિયા, સમુદ્ર.	રાજ (ના) અમલ, હાક- મી, ગાદી. શુભ(વિ)સાર, મંગળીક. સહીએ(કિ)ખમીએ, સ- હન કરીએ. વેડીએ. દિનરાત (ના) રાતને દ- હાડો. સદા (અ) રોજ, નિત્ય. સરે (કિ) થાય, બને. ઉપાય (વિ) ઇલાજ. નક્કી (અ) ખચીત, નિશ્ચે
--	---	--

(કવિતાની સમજીતી). (૬).

આપણાંપર જે દુઃખ આવી પડે, તે સહન કરીને બરાબર સાચી વાત કહેવી, ને ખીજ લોકમાં સુખ લખએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે). અને તેથી રાત ને દહાડો સુખી રહીએ. (૧). સાચું બોલતું એ સદા સાચું છે, ન્હુડું બોલવાથી થાણું દુઃખ આવી પડેછે; માટે તમે હજારો ઉપાય કરી શુઓ. પણ સુખ તો સાચાથીજ થાયછે. (૨). સાચું બોલવાથી સદા આપણું કામ થાય, પણ ન્હુડું બોલવાથી કદી થાય નહીં; કેમકે શુઓ કે કાગળની હોડી બનાવીને તે દરિયામાં મૂકે તેથી દરિયા તરાતો નથી, (તેમ ન્હુડું બોલવાથી આપણું કામ કદી થતું નથી). (૩).

પાઠ ૩૨ મો. ધેટાં (ના) મેંઠાં. કાતરતું (કિ) કાતર વતી કાપતું- ખાબખીઓ (ના) ઉનનું પહેરવાઓઢવાનુંલૂગડું. કામળો (ના) ચુમાળો.	ભરવાઃધેટાં ચરાવનાર.ટાઢ (ના) ઠંડ, હીમ. રોનો (વિ) કષ્ટ ચીજનો ? બિચારાં (વિ)આપણાં, ગ- દીકાં (ક) બ્નેયાં. (નમાળા (ના)ખાલ, વાળ. જન (ના) ધેટાંનાં ખાલ. કામળીઓ (ના)નાના ચુ- માળા.	રીખડાં. ઉનાળો=તાપની મોસમ. એસિવાય(અ)એ વગેરે, એથી ખીજ. પાઠ ૩૩ મો.
---	--	---

ઝરવું(કિ) વહેવું, ટપકવું.	કળી (ના) ધડાની કંડી.	ફળીને(ક) લોટ કરીને.
લીબોળીઓ (ના) લીમ- ડાનાં ફળ.	પૈસાદાર (વિ) તાલેવંત, માતઅર, ધનવાન.	લોટ (ના) આટા.
રોગ(ના) મરગ, વ્યાધી.	કડવ(ના) વ્તરઆજરીનાં	પાડ ઉપમો.
પોપટિઆ (વિ) ટીલા,	લાંબા સાંઠા.	તલસરા(ના) તલનીશીંગ
પોપટ જેવા રંગના.	કણસલું (ના) હુંડું.	શેરડી(ના) ગળ્યા રસનો
પેટી(ના) નાનો પેટારો.	પૂળા (ના) કડવના ભારા.	સાંઠો.
રાયણુ (ના) લીબોળીના	આજરીકે (ના) આજરી-	શીંગ(ના) ફળી.
જેવો પીણો મેવો.	નું કણસલું.	જવ (ના) એક વ્તનનું
ગળી (વિ) મીઠી.	વચાય(કિ) રોપાય.	ધાન્ય.
વિખ(ના) ઝેર, સોમલ.	વ્તર(ના) જુવાર.	કઠોળ (ના) મગ, ચણા,
ઓસડ(ના) દવા.	શિઆળો=ટાટની મોસમ	વાલ, વટાણા વગેરે
ઠંકાણું (અ) જગોએ.	સાંઠા (ના) અનાજના ઉ-	ધાન્ય.
પાડ ઉડમો.	ભા સાંઠા.	ડાંગર(ના) ભાત.
ધાન્ય (ના) અનાજ.	ટોર=ચોપગાં વ્તનવર.	પોપટા(ના) ચણા ફળી.
હુંડું(ના) કણસલું.	મસજેછે(કિ) જોળેછે.	સવે(વિ) સવળા, બધા.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૦).

આજરીનાં હુંડાંમાં આજરી ને કણસલાંમાં જુવાર જોઈએ (થાયછે) તેમ કઠીમાંથી ઘડી, ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે થાય છે. (૧). તલ છે તે. તલના જીંડવામાં થાય છે, ને કઠોળ એટલે વાલ, વટાણા, મગ, વગેરે, શીંગોમાંથી થાયછે, તેમ ચણા ચણાફળીમાં થાયછે, ને શેરડીમાંથી. શાકર અને જોળ થાયછે. (૨). ચોમાસાના ચાર મહિના એટલે (અશાડ, શ્રાવણ, ભાદરવો ને આસો) એમાં જુવાર, આજરી તે-ચાર થાયછે ને શિઆળામાં (કારતક, માગશર, પોસ ને માહા) એ ચાર મહિનામાં ઘડી ને ચણા થાયછે. (૩).

પાડ ઉડમો.	કિલ્લા (ના) ઉંચા ઘટ,	નાળાં (ના) વહેતોઝરો,
ધરતી(ના) જમીન, જૂમી	પુરજ.	નાની નીક, નદી.

મરડિઆ(ના) છે પકવ-
વાના ઘોળા કાંકરા.

માહાડ(ના મ્હોટા ઊંચા
સાથે જોડાછને લાંબા
અથેલા ડુંગરો.

ભૂમડાં (ના) કપડાં,
તરસ (ના) સાંસ.

મટાડેછે (કિ) દૂર કરેછે,
હાલવેછે.

ખેતર (ના) અનાજ તથા
ખાસ પાકેછે તે જગો.

કાંકે (ના) કિનારે.

એકએક (અ) એકદમ,
હતાવળે.

પાઠ ૩૭ મો,

શન(ના) વન, જંગલ.

આણેક(ના) કીમતી જ-
વાહીર.

આનેક (વિ) ઘણાં, બહુ.

જનકળ (ના) જનમરખ.

પદાર્થ (ના) ચીજ, વસ્તુ.

જાણુ (ના) એક જાતનું

ઠીખીઆવાળું ફળ.

હીરા (ના) આજુમાંચી

નીકળતો એક જાતનો
કીમતી પદાર્થ.

વન (ના) રાન, જંગલ.

સરખી(વિ)સપાટ,પાવરી

ધાતુ (ના) સાંનું, કપડું,

ત્રાંખું, કલાઈ વગેરે,

તપેલી (ના) પાતેલી.

લોટા(ના) કળશીઆ.

લોટીઆ(ના) કસલીઆ.

પાળીઆ(ના) અપ્પુઆ,

છરીઆ,

જાત (ના) તેરેહ, રીત.

પાઠ ૩૮ મો,

સેવા(ના) ચાકરી,ખરદાસ

જાંપનું (કિ)સુખે ખેસવું

હરવું.

દાઝ (ના) દયા, રહેમ.

જન્મ (ના) જન્મગાત્રી,

અવતાર.

ઉછેરતાં (કુ) મ્હોટાંકરતાં.

પજવતાં (કિ)દુઃખ દેતાં.

સંસાર=દુઝિઆ; પૃથ્વી.

હેત વહાલ (ના) ખ્યાર.

સુખીકું(વિ)સુખીઆર,

સુખી,

દુઃખીકું(વિ)દુઃખીઆર,

દુઃખી.

વેદના(વિ) દુઃખ, પીડા.

અડાવતું=કપ્પલ રાખવું,

પાઠ ૩૯મો.

ગુણુ=કપકાર. આભાર.

અવસર (ના) વખત.

ડગમગ (અ) ડગમગ,

હાલ્યા વિના.

અમાપ (વિ)ઘણો, જેનો

માપ નહીં

ધડી(ના)૨૪ મિનીટ, ૬૦

પળ.

ખરદાસ (ના) સંભાળ.

ઉમર (ના) વય,જીંદગી.

દાસ (ના) ચાકર, સેવક.

ટકતો(કિ)મોભતો, હરતો.

ખાજ (ના) ખાવાનું.

લેશ(વિ)જરા, જરાપણ.

વેદીને (કુ) ખમીને.

ઉપકાર=ગુણુ, આભાર.

સમે (ના) વખતે, વેળા.

(કવિતાની સમજૂતી) . (૧૧) .

જ્યારે અમ્યું નાનું હતું તે વખતે તેનો પગ ધુજતો રહેતો નહીં.

અને ખાવાનું પણ ખરાખર ખવાતું નહીં. તેમ પોતાની મેળે ઉઠી શકાતું

જણુ નહીં, અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહીં (૧), એથી

વખતે બચ્ચાંપર માળાપે દયા આણી, ને દુઃખ પોતે વેદીને તેને સુખ
આપ્યું, એ આભાર બચ્ચાં ઉપર માળાપના મ્હોટાછે. (૨). કોષ માણસ
એવે વખતે જો રોજ બળે ઘડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કર વનાર આખી
છ'દગી સુધી તેનો દાસ થઈને રહે. (૩).

પાઠ ૪૦મો.

ખાવળ (ના) ખાવળનું
લાકડું, ખાવળના લા-
કડાનું ઝાડ. [ખરી.
મળ (ના) કાંટાવાળી ડા-
મુડીઆં (ના) પૈડાંને ફરતું
લાકડાનું ગોળ ચક્ર.
રૂમતું (ના) રેશમતું પૂલ.
વૃંદાશ (ના) શીકાશ.
કુંડ (ના) છોથીઆંધેસો
ગોળ કરો.
નાકડી (ના) નાક, પૈડાંની
વચ્ચમાંનું લાકડાનું ગો-
ળ ડુંગર.
ખરડા=ખાવળની શીંગ.
ઉતરડું (કિ) સોરડું, બો
તારડું.
આરા(ના) પૈડાનીવચ્ચમાં-
ના ફરતાં લાકડાના
ગોળા કકડા.
આળાં (વિ) મદગદાં,
પચપચાં, સુવાળાં.
સાથાણું (ના) આથણું.

પૂરો (વિ) બરાબર.
મજબૂત (વિ) ચીકણું,
જબર.
ઝરેછે (કિ) વહેછે, ટપકેછે.
ચીકાશ (ના) ચીક.

પાઠ ૪૧મો.

શેખમદલી=ખોટા ખોટા-
બંગ ઉઠાવનાર, ચળે-
લો માણસ.
તુરંગ (ના) ખોટા ખોટા
વચાર, બંગ.
ખોહોળા(વિ) ઘણાં, મસ.
ધુણાવડું (ક) હલાવડું
માલિક (ના) ધણી, શેઠ.
ઘાડવો(ના) માટીનો ખોટો
ઘડો-વાસણ.
વેપાર (ના) રોજગાર.
મજૂર=વેતરો, હેલકરી.
ઉઠવા (ક) આવવા
કૂકડી (ના) મરઘી.
સારીપેટું=બહુ, ઘણાજ.
એકઠા (વિ) બેગા.
ઉમજશે (કિ) મેદાં થશે

કમાનશ (કિ) રળીશ.
પરણીશ=લગન કરીશ.
ટૂટી (ક) ભાંગી.

પાઠ ૪૨મો.

ચણતર=ચણી મેવાનું
કામ
આળીલેતું (કિ) નળીઆ
ચઠાવવાં. [પગથીલું.
ઓશારી (ના) ઓટલી,
સાડું=ખદોબરત, કરાર.
હાટડાં(ના) તાકાં.
ભોંયડું=ધરનાં ભોંય ત-
ળીઆ નીચેની આજી-
ળની ઓરડી. [વલી.
છોવરાવડું=છો દેવડા-
મોલ=ધરના માળનો વ-
સણા આડો થાંભલો.
વળીઆ(ના) સાકડીઆ-
વાંસ(ના) જેનો ટોપઆ
ટોપલી વજેરે બને છે-
તે (બાપુ).
કાથો=નાળીઓરની છ-
લની વણેલી દોરી.
પામે (ના) મળ, દેકણ

કરા (ના) દીવાલ, ભીંત.
પછીત (ના) પછવાડેની
ભીંત.

પાણીઆડું (ના) પાણી-
ના ખેડાં મૂકવાની ઝો-
ટલી.

નળીઝો (ના) લોહાના
સળીઆ જડેલી બા-
રીઝો.

ભો (ના) ખીં, ધારતી.
પરશાખ=પેલેલા ખંડના
ભોંય તળીઆની જગો.

ઝટપટ=જરૂરી, તાકાદે.
રળીઆમણું=શોભીનું.

પાડું ૪૩ મો.

બિરાજવું=દીપવું, શોભા
આપવી.

પાટડાં=ભારવડીઆં.

મળગરા, (ના) ચણી-
આરાં, નર માદાનાચા-
પડા.

સાગ(ના)સાગનું લાકડું.
છજવું (ના) છાજ.

છોલાણું (ના) છો દેવ-
ગવવાનું કામ.

ચોરસાં (ના) ચોટા પ-

થ્યર, ચોડી છટ.

લુસાર (ના) લોહાનો ધા-
ટ બનાવનાર.

છટ(ના)મોકળાસ, જગો.

ગેડો (ના) માળા.

મણા(ના) કસર, ખામી.

છીંડો=ખડકી, વાંટો.

દાદરો(ના) લાકડાના પા-
ટીઆની નીસરણી.

નીસરણી(ના)વાંસ કે વ-

ળીના દાદર, સીડી.

ખુટીઝો(ના) ખીટીઝો.

તાકાં(ના) મેલેટા ઝોખલા

પાડું ૪૪ મો.

છાજવું=દીપવું, શોભવું.

મેના=મધુર રાગનું પક્ષી

ગાલીયા=નળમ. (મેલું-

ટું કામતી ખીજાનું).

સૂનાખાં (વિ) સૂનાંના,

ચૂનોફરવેલા.

કઠોરા (ના) લાકડાના પા-

ટીઆ તથા લોહાની

નળી જડેલો જરૂમો,

રવેશ.

ભૂપતિ(ના)રાજ, પૃથ્વી-

પતિ.

નીર (ના) પાણી, તેજ.
દંચિટો (ના) હાંડોળો,
ઝેલા.

ચિત્ર(ના)તસવીર, છબી.

સૂઝા(ના) પોપટના જેવા

લીલાં પીઝાના પક્ષી.

ખાટ (ના) ખાટલો.

ખૂબ(અ) ઘણુંજ, મસ

કડો=સારાં. સોભાવતાં

ઘણાં (કિ) બતાવ્યાં.

રસોડાં(ના)રાંધણી, રસો-

ધખાનાં.

રૂપાણાં (વિ) શોભિતાં,

ખૂબસુરતાં.

ચણ્યાં (કિ) ચણી લીધાં.

દીશે=દેખાય, જણાય.

ખૂટે=ઘટે, ઝોણું થાય.

મીઠા(વિ) મધુર, મધુરા.

શુદ્ધ (વિ) બરાબર, સાફ.

ખેડકો=ખેસવાની જગો.

અગાશી (ના) ધામું.

સેજ=દોડીઝો, પલંગ.

ખાસી(વિ)મળનીસારી.

ખીજાવી (કિ) પાથરી,

લલા (વિ)સારા, મજેના.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૨).

છજનું જલીઆં, માલીઆં, ઘણાં સારા ખીરાજેછે, ને ખારીએ નાનાં

ખારણું પણ સારાં દેખાયછે; પાણીના ખેડાં મૂકવાની ઓટલી ને રાંધવાની જમો પણ શોભિતી બતાવી છે; ને તે ઈટથી ચણી લખને તે પર ચુનો ફેરવેલો દેખાયછે. (૧). ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે કદી ખૂટતાં નથી, તેમાંથી કોકા વાંકા વળાને પાણી ખેંચી કાઢેછે; સુગ તે મેનાના જેવા સાફ મધુર શબ્દ બોલેછે, જેના પાંજરા પીત્તળથી જડી લખને રંગેલાં છે. (૨). ખેસવાની જગો, કઠેરા, ને અગારી સારી બનેલી છે, ને સુવાને વારતે દોલીઓ તથા મજાનો હાંદોળા ખાટ છે, તેમ ગલીયા મનને ગમે તેવી રીતે પાથરીને દિવાલના ઉપર રાખ્યોની મોટી છબીઓ પાડી છે. (૩).

પાઠ ૪૫મો.

સજડ (વિ) મજનૂત.
હણહણું (કૃ) સણસણ-
તું, ખાંખારતું
નસકોરાં=નાક આગળ
દમ લેવાનાં બે કાણું.
દાઢ (ના) મોંમાં બેવડા
દાંત આગળની જગો.
હાચું (ના) જડચું.
વાચા(ના)ભાન, બોલવા-
ની સમજ.
નરસી=ખરાબ, નહારી.
પોચો=નરમ, સુવાળો.
કાણું (ના) વેલે, છિદ્રો.
ભળવે=સાચવે, તપાસે.
ટેકો (ના) આધાર, મદદ.
ઝીણા(વિ) આરીક.
કડકા (ના) ટુકડા, કકડા.
જૂકો=ચુગડો, કકડે કકડા.

સાદ (ના) અવાજ, સોર.
ખરાડેછે=આરડેછે, પોકારે
પાઠ ૪૬મો.
ખીજતું (કિ) ચીડતું.
છેત્તાધ(ના) છાકટાધ, વર-
ણાગી, તોર.
પગરખી(ના) જોડી, ખા-
સડી.
અડફટ (ના) આંટી.
પછડાધને=અકળાધને.
અટવાધને (કૃ) આંટી
આવીને.
ખોટું (વિ) ખરાબ, નહાડ.
અમથી(અ) ખાલી, વગર
ખપતી.
સ્વભાવ (ના) મીઠજ.
રીસાળ(વિ) તામસી.
પગથીલ (ના) ઓટલી.
ફેંકી(કિ) નાંખી, લાખી.

વાંસે=પાકાડી, પાકળ.
ખાઓચીક (ના) નાનો
ખાડો.
બગડયાં=ખરાબ થયાં.
ખબર (ના) સમાચાર.
હાત્ર (અ) હવાલ, દશા.
પાઠ ૪૭મો.
અદેખાં (વિ) કીનાખોર.
ઝેરી.
અવતરતું (કિ) પેદા થતું.
કૂરકૂરીયાં (ના) બોહીલા
ભોટીલાં, કૂતરીના-
બચ્યાં.
ખારીલાં(વિ) તીખા રવ-
ગેલ(ના) લાડ. [ખાવનાં.
ભોટીલાં (ના) બોહીલાં,
કૂતરીનાં બચ્યાં.
પૂછડી (ના) પુચ્છ, દુમ.
વાંકી=વળેલી.

આડો(વિ)વાંકો, ઉધો,
કહ્યું માને નહીં તે.
અનળ્યા (વિ) પારકા.
ધૂરકવા (ક) ઘાંતીઆ કર-
વા, ચીડવા.

લાગ (ના) દાવ, તક.
અચકું(ના) ડાકું, કરડવુંતે
સત્રંગાં(વિ)અધાં.

જાંપે(કિ) સુખે ખેસે, ઠરે.
ઉત્તરે(કિ) ખુદલી થાયછે.

પાઠ ૪૮મો.

ખીલવું (કૃ) પાંખડી છૂટી
પડતી.

અંગ(ના) શરીર, શરીર.
નો ભાગ.

મૂળીવં (ના) મૂળ, જડ.
પાંડુ=પાકું, કાણું, છિદ્ર.

રસ(કિ)સોસે, રસ ગળે.
નરી(વિ) અપલી.

પાંદડાં (ના) પાંતરાં.
કળી (ના) ખીલ્યા વગ-

રવું ફૂલ
ખતાવું (કૃ)દેખાડું.

વાવીએ (કિ) રોપીએ,
પાઠ ૪૯મો.

લાગલાગટ (અ)રેજ રો-
જ, પાંચ સાત દિવસ

આમટાં.

ખસખસ=અશીલુનાખી,
ફણાગો (ના) સણગો.

કળીઓ (ના) કળીઓ.
સીંચીએ (કિ) રેડીએ.

સમજશે (કિ) ધ્યાનમાં
ઉતરશે, ઠસશે.

પાઠ ૫૦મો.

વહેળો (ના) નાની નદી,
નાળું, ઝરો. [કાંઠે.

તેડે (ના) તીરે, કીનારે,
ઉપકાર(ના)પાડ, આભાર.

ચટકો (ના) ડ'ખ.
અદલો(ના) અવેજ, પાડ.

આખર(ના)માન, ઇજત.
ઝાંપ (ના) જળ, ફાંદો.

તણાતી (કૃ)ખેંચાતી,
દયા (ના) રહેમ, મેહુર.

વળગીને (કૃ) બાઝીને.
દિવસ (ના) દલાડો, દીન.

ઝટ (અ) જલદી, તુરત.
ઝૂકવું(કિ) ભુલવું, વીસરવું

પરમેશ્વર(ના)મ્હોટોઈશ્વર
પાઠ ૫૧મો.

ઝંગર (ના) ભાત,
ક્યારડા=પાણી ભરાય-

લા નાના ખાડા, ક્યારા.
પરાળ(ના) ભાતવું ઘાસ,

છાકાં (ના) છોતરાં.

ચોખા (ના) ડાંગરમાંથી
નીકળેલા દાણા.

તર (ના) નાના નાના
કુમળા છોડ.

લીલાછમ (વિ) ધણાજ
લીલા(કાચીકેરી જેવા)

દાણા(ના) અનાજ, ધાન્ય
ખખરી (કૃ) અપટી.

ઝાડકે (કિ) વા દષ કસ-
તરકાંઠે, ઉપણું.

નીપજાવે (કિ) પકાવે.
ખેડૂત(ના)ખેતી કરનારા.

કરનાર (વિ) બનાવનાર.
ભારે (વિ) મ્હોટો, ધણા.

પાઠ ૫૨મો.

માંજરી (વિ) ભુરા ડોખા
વાળી,

ધીઆળુ(વિ)ધીએ ચોપ.
ઉલું, ધી ધાલેલું.

તલપ(ના) ડાકું.
તીણું (વિ) અણીવાળું.

લૂખું (વિ) ધી વગરનું.
સમજુ (વિ) સમજણુ-

વાળી, અક્કલવંત,
વેર(ના)દુશ્મનાઈ, ખાર.

હળવું (અ) ધીમે, આસ્તે
સુઝે(કિ)દેખાય, જણાય.

તરત (અ) જલદી,

ખિખાડ (ના) નુકશાન.	જગ્યા.	સેહેલથી=થોડી મેહેનતે.
પાઠ પડેમો.	ઉસરડવું(કૃ)સાંભરી લેવું.	ઠાઠા=શાણા, સમજી.
ખીકણ (વિ) ખીએ એવે	કાંઠે (ના) કિનારે.	પાઠ પડેમો.
નરમ, પોચો.	પડ (ના) થર.	પંથ (ના) રસ્તો, ધર્મ.
અળસ્યુ (વિ) પારકું, પ-	દગલા(ના)ગંજ. ખાટી.	ખર (ના) ગધેડો.
રહેશી, કાઠદિહાડો જો-	મટોડી (ના) ચીકણી	પાણુ(ના) પથ્થર.
યતું નહીં તે.		એધાણુ (ના) નિશાની.
સોડ (ના) બાળુ, પાસે.	પાઠ પડેમો.	લહિએ (વિ) સારાઅ-
સાનું (અ) તરફ.	પ્રમાણુ (અ) રીતે.	ક્ષરનો લખનારો, ભામિ-
ખાઝી (કૃ) યુગ્મી.	લણીગણી=લખી વાંચી,	ઓ, બાણીતો.
અમરાયો (કિ) અકળાયો,	હોંશીઆર થઈ.	છેદાયછે, (કિ) ઘસાયછે.
કાદવ (ના) કીચડ.	કોચળો (ના) પાંચ મણુનો	પડિત=વિદ્વાન, લાહેર.
ઉઠાડયો (કિ) ઉઠા કર્યો.	બોળો.	નીપળે(કિ) યાય, બને.
પાઠ પડેમો.	ઓહો(અ) અરે! વાહ!	કપાય(કિ) મટે, દૂર યાય.
દરિઓ=સાગર, સમુદ્ર.	શેરી(ના)ફળીઉં, મોહોલો	ગાઉ (ના) કેસ.
અમરીઓ(વિ) મીઠું પક-	નાકે (ના) છેડે, છેવટે.	અભ્યાસ (ના) મહાવરો.
વનાર.	મેડીઓ (ના) માળ.	કાયર (અ) હેરાન.દુઃખી,
શાશ(ના) મીઠાના દગલા.	ભાર (ના) બોળે,	આળસ (ના) સુરતી.
ક્યારા (ના) નાના ખાડા.	એકીવારે (અ) એકદમ.	તોલ (અ) વજન.
અમર(ના)મીઠું પાકે તે	મેલેલા (કૃ) મૂકેલા.	

(કવિતાની સમજૂતી), (૧૩).

માણસ લખતાં લખતાં વિદ્વાન થાય, અને લખતાં લખતાં સારા અક્ષરનો લખનારો બને; તેમ રોજ જો અચાર ગાડિ ચાલ્યા કરે તો લાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઈ જાય. (૧). પોપટ જેવો પશુ પણ શીખવ્યાથી શબ્દ બોલતાં શીખેછે; તે કાયર થઈને જે માણસ લખવાથી આળસ કરે તેને ગધેડા જેવો બાળુવો. (૨). કૂવા ઉપરના જે કાળા મ્હોટા પથરા, તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડાના ઘસારાથી ધીમે ધીમે ઘસાઈ જાયછે, એ નિશાનીનો દાખલો લો. (એટલે એ

પથરા ધસાયછે તો ગમે કોઇ મુરખ માણસ હશે તે તે મેદુનત લઇ શીખ-
વા માંડશે તો તેને શું નહીંજ આવડશે? ના, આવડશે. (૩).

પાઠ પૃથ્થો.

જંગલ=ત્રાંખાનો કાટ.
જસત } સંકેત મેલા ર-
સીસું } ગતી ધાતુ.
કાટ (ના) કીટ.

દીકામાં (કૃ) જોવામાં.
નરી=સ્વચ્છ, ચોખ્ખી.
જવહરે (અ) કોઇવખત,
કંદાય.

દેવતા=અગ્નિ, વસ્તેવ.
ગાળે (કિ) પીગળાવે.

ચોખ્ખી(વિ)સાફ, સ્વચ્છ
ભારે(વિ)વજનમાં ઘણી.
ચળકતી (વિ) ઝળકતી.
માંઝને(ક) અજવાળીને.
ઝાંખું (વિ) તેજવગરનું.
નરમ(વિ)પોચું.

પાઠ પૃથ્થો.

ગદીઆણો (ના)૧૬વાલ,
અડધો તોલો.

ઝોગળવું (કિ) પીગળવું.
વરક(ના)સોનારૂપાનાછેક
પાતળા પાનાં.

પતરાં(ના)ધાતુને ડીપીને
પાતળાં પાનાં કરેલાં તે.
તાર (ના) ધાતુની લાંબી

દોરી.
ડીપી (કૃ) ટપેરી.
રજ (ના) રચકણ, કણી.
તાવ(ના) આખો કાગળ.
ચિકરા(ના) ચીક.

વાળ(ના)ખાલ, નીમાળ.
મસ(વિ) ઘસો. બહુ.
તાપ(ના) ગરમી.
આંચ(ના) ઝાળ.
યાદ (ના) દોષ.

પાઠ પૃથ્થો.

ડોસો(ના)ધરડો માણસ.
આંચખો (ના) નવાઇ.
છેડવું(કિ) અડકવું, ખાઝવું
પૂરો(વિ) બરાબર.
સંપ (ના) એકમત, એક
દીલ.

કને (અ) પાસે, સોડે.
ભારી(ના)બચકી.
મંગાવીને=અણીવીને.

કારણ=સખખ, મતલબ,
બળ (ના) જોર, કસ.
સંપસંપીને (કૃ) હળીમ-
ળીને,
નખળા(ના) કમજોર.

પાઠ પૃથ્થો.

ડીખળી (વિ) અટક્યાળુ
હોંગ કરે એવું, તોફાની.
અટક્યાળાં (વિ) આડા,
વવળાટવાળાં.

અડપલાં (વિ) અટક્યા-
ળાં કામ.

નિરાંત (ના) ચેન, સુખ.
મલોદાં (ના) ગાલ, ડાયાં.
ભૂસકા (ના) કૂદકા.

માંકડાં (ના) રાતા મોંનાં
વાંદરાં.

વગડામાં (ના) વનમાં.
ઉઘાડી (વિ) ખુલ્લી.

ચીડાય (કિ) ખીજવાય.
વીંટાળીને(કૃ)લપેટીને.
લટકાવીને=દીંગાવીને.

પાઠ પૃથ્થો.

ખાઈડોઝો(ના)બધરીઝો
ચંડાળ (વિ) પાપી, દુષ્ટ.
શાદેલ(ના) સાક્ષી.

ધનસાફ (ના) ફેંસલો.
અરે(ના) હાય, શીકર.
દશા (ના) હાલ, હવાલ.
ગળેપકુ (વિ) ધાઇ પકુ,
લુચ્ચી, પસરં.

વટવાડ (ના)લડાલડી.

જાણીઓ (ના) બાઈઓ.
 ક્યાદ=અરજ, રાવ, દાદ.
 કડકા (ના) ભાગ, કડકા.
 ખરાખર (વિ) સરખા.
 કુકમ (ના) ફરમાસ.
 છાનીમાની(વિ)મુગીમુગી
 બુએબુમ (ના) ઘાંટેઘાંટા
 ઉઠાવું(કિ) છોડું, મૂકું.
 ખરી(વિ) સાચી, ખદ.
 હવાલેકયો=સોંપીઆપ્યો,
 તપાસી આપ્યો.

પાઠ ૬૨મો.

વેળા (ના) વખત, સમય.
 અહવાડીઉં (ના) આઠ દ-
 હાડાની મુદત.
 ધ્યાન(ના) ચીત્ત, સરત.
 અઝજ=ગોરા લોક, ટો-
 પીવાળા, સીનોર.

પાઠ ૬૩મો.

પોહોર (ના) ત્રણ કલાક
 મહિનો (ના) ૩૦ દહાડા.
 આયમે(કિ) અસ્ત પામે,
 ઘેર જાય.

મધરાત(ના)વચલી રાત.
 પખવાડીઉં (ના) પંદર-
 વાડીઉં

પાઠ ૬૪મો.

વા (ના) પવન.

શીશી (ના)કાચની નાની
 બાટલી.
 વીજણો(ના) પખો.
 વાયરો (ના) પવન. વા.
 બકારો(ના) પસીનો, પર-
 સેવો.
 પવન(ના)વા, વાયરો.
 વાસીને=દહને, ઢાંપીને.
 લોટો(ના) કળશીઓ.
 થીર(વિ)હાલે ચાલે નહીં
 તે, એકની એકજ જ-
 આએ રહે તે.
 બોળ્યો (કૃ) ડબોવ્યો.
 બદલે(અ)જગોએ.
 દયાવી (કૃ) બોળી.

પાઠ ૬૫મો.

લેહેરો(ના)વમળ, લીસોટા
 ગતિ(ના) શક્તિ, બળ.
 ધૂજલું(કૃ) હાલવું, કાપવું.
 પ્રવાહી (વિ) પાણી જેવો
 નરમ.
 જુગ્તી(ના)તદખીર, હીક-
 મત.

નાદ(ના) અવાજ, સાદ.
 ધશારત(ના)ચિન્હ, નીશા-
 ની, સાન.
 સાદ(ના) અવાજ,
 કુંડાળાં=ગોળ ચકરડાં.

ઉપરા ઉપરી(વિ)એક પ-
 કી એક.

છેટે (અ) આવે. દૂર.
 કૂત્રાણો(વિ) હરેક. મુકરર
 કરેલો.

અચડાય(કિ) અકળાય.
 ઘાટ(ના)ડાળ, (ધડીને કરે
 લી બનાવટ.)

બેહેરાં (વિ) કાને સાંભળે
 નહીં તે.

ધરડપણ (ના) બુદ્ધાપણ.
 જન્મબેહેરાં (ના) જન્મે
 ત્યારથી બેહેરાં.
 મુંગાં(વિ)મોઢે બોલી શકે
 નહીં તે.

પાઠ ૬૬મો.

ટાટ (ના) શણું કપડું.
 કાગદી (ના) કાગળ વેચ-
 નારો.

ધુટવું (કૃ) મોહારો દેવો,
 સાદ લીસું કરવું.

ખેલ (ના) લાડી.
 ધા(ના) ધાયો, દસ્તો.
 તા(ના) તરવ, આખો કા-
 ગળ.

સાહેબખાની(ના) ઉંચા-
 સાહેબ લોકોને વાપ-
 રવા જેવા.

ડોલી દેવું, (ક) ડમોવનું, ડો- ળી કાઢવું.	હોકમોહ (વિ) મૂરખ, અ- ભુવ્રહ.	અભિમાન (ના) અહંકાર નિશા ની (ના) એધાણી, પ્રશારત.
તાવ (ના) આપો કાગળ.	અભણ (વિ) વગર ભણે- લો, મૂર્ખ.	સરદાર=સગદાર, ઉપરી.
ફટકડી (ના) ફટકા.	નામું (ના) નામ, દફતરી, કામ.	અસાર. (વિ) સાર નહીં- તે, નહાર.
ચાળળી (ના) ચાણુણી, ‘ઝીણા ઝીણા વેહેવાળું’ ધાતુનું વાસણ.	મથાળું=ઉપસો ભાગ. ધણી (ના) વર, માટી.	રાય (ના) રાજા.
પત્રાળી (ક) ખીનાણી.	હેક (અ) છેક, નાકે સુધી.	વેહેમ (ના) શક, સંદેહ.
સંકેદ (વી) ધોળું, ઉચ્છળું.	ગેવા (ના) રડવા.	ઉર (ના) દિલ, મન.
ઠરીને (ક) અંધાધને.	માડી=ખરાખ, મુવાની.	બકવું (ક) લવવું, લવારો કરવા.
કકરા (વિ) ચરખડા, હાથ ફેરવીએ ને લીસા લાગ નહીં તે).	ખખર (ના) સમાચાર, સંધેસો.	સારઅસાર (વિ) સારી નહારી વાત, સાર નહા- ર કામ.
લીસા (ના) સાફ, ધુટેલા.	કુલીને (ક) ફોડીને.	અક્ષર (ના) હરફ, દસ્કત.
ગિયા (વિ) સારા, કામતી	રઝોઝો (કિ) રડોછો.	અપાર. (વિ) પ્રણાજ, જો- નો પાર નહીં તે.
પાઠ ૬૭ મો.	પાછવાડેથી (અ) પાછળથી પાછાડીથી.	જગ (ના) જગત, પૃથ્વી.
મૂરખાઇ (ના) એવકુદ્દાઈ	પસ્તાવો (ના) અફસોસ.	વડી (વિ) મ્હોટી.
દેશાવર (ના) પરદેશ, દે- શાંતર.	લાજ (ક) શરમાઇ, લજ- વાઇ.	શીખામણુ (ના) શ્યાદાની વાત.
કાળ (ના) ધાશકો, ફિકર.	પાઠ ૬૮ મો	
ઝળઝળીઆં (ના) આંસુ.		

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૪).

મૂરખને માથે કંઈશીંગડાં ઉગીને તેની નિશાની હોતી નથી પણ જોને
સારા નરસાનું કશું ભાન નથી તેનેજ મૂરખ સમજવો. (૧). જોનેએક હ-
રફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહીં (કાળા અક્ષરને કુટી મારે,) ને મનમાં
અહંકાર ધણોજ રાખે તેવામાણુસને પૃથ્વી ઉપર બધા મૂરખાઓનો સર-
દાર સમજવો (૨). મ્હોટી મ્હોટી વેહેમ ભરેલી ધણી વાતોનો તે લવારો
કરે, પણ તે મૂરખનો રાજા કહેલી શીખામણુ સાંભળતો નથી. (૩).

પાઠ ૬૬ મો.

વૈતરૂં=મેહેનત, મજુરી.
આજોટવું(કૃ)જોડાંટ ખા-
વાં, ગમડવું.
અમીર (વિ)મોટામાણસ.
દાખડો (ના) ખાટો.
ધીરજ(ના) સમુરી, શાંતી
અમી =સહી, સહન કરી.
હડે (કિ) પાછું ફરે, દબે,
હારે.
મરજી (ના)મરજી, મુરી
દેખાદેખી(કૃ) જોઈને.
ટોક (ના) ગરદન, ગળું.
ભાર (ના) ભોજો.
લાજ (ના) શરમ.
સીધી (વિ) પાંધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

ડેલું (ના) તખેલો. દાર.
ન્યાય (ના) ગબ્બર, પૈસા
પૂરૂં=અરાબર, ખેટભરીને.
છોડાવ(કિ) મુકાવ, મેકાવ.
દેખાચો (કિ) જણાચો.
ખોતરતો (કિ) ખોદતો,
ખણતો.
બેદ(ના) કારણ, મરમ.
ધન (ના) પૈસો, દોલત
સરૂં (ના) ત્રાંખાનો બેકડો
વાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતર (ના) એક જાતનો
મેવો પીપેરમા આકા-
રનો થાયછે.
ખદ ખદતું (કિ) ઉનું ઉનું.
અબોટીઆં (ના) રેશમી.
લૂગડાં.
હીરાગળી (વિ) રેશમી.
પતંગીડું (ના) એક જાત
નો જીવડો.
ગજીઆણી (ના) ગજ પ-
નાનું રેશમી કપડું.
તાતણો (ના) તાર.
મુગટા (ના) ડોરણુ વાળાં
હલકાં બોટીઆં.
મશરૂં (ના) રેશમી કપડું.
કોસોટો=જોળ લાંબીદડી.
હીર (ના) રેશમ.
કીડા(ના) લાંબા જીવડા.
ભાતભાતના (વિ) જાત
જાતના.
કીનખાખ (ના) કસખના.
ચુટાવાળું રેશમી ઉંચું
કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો (ના) ગોધો, સાંઠો
મચ્છર (ના) ગણુ ગણુતો
જીવડો,

માનેલો, (વિ)જખરો, ધરા-
યલો, મતખાલો.
નખજો(વિ) કમજોર, ઝુલો.
સાંઠ(ના)આખલો, ગોધો.
આંટો (ના) ચક્કર, ફેરો.
તોખા(ના)ઝવર. કંટાળો.
તુચ્છ (વિ) હલકો, નીચ.
અહંકાર (ના) અભીમાન.
ધરાધને (કૃ) તરપતથધને.
ગણુગણુતો (કૃ) ચુણુચુણુ
કરતો.

નીચ (વિ) હલકો, તુચ્છ.
જખરા (વિ) જોરાવર.
પલક (ના) પગ, ફાણ.
કચરી (કિ) કચડો, છુટી.
પછાડે (કિ)અકાળે, ઝીકે.
વેદના (ના) દુઃખ, પીડા.
ગાંડો (ના)દીવાનો, થેલો.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોગિઓ (ના) નળામાં
રહેનારો જીવડો.
હરાવતું (કિ)હંકાવતું, જી-
તી લેતું.
બેહેકવું (કિ) ઝાકી જવું,
વધારે ખાલવું.
નળું (ના) ફાંદો, ફાંસો.
જીતવું (કિ) જીતી લેવું,
હરાવવું.

શેર(ના) ૪૦ પૈસા ભારતું
વજન.

કુલાઈ = અહંકારે ભરાઈ.
સાંદીઓ(ના)ગોધો, સાંઠ
બરોબરી (વિ) સરખા સ
રખી, દરીયાં.

ગર્વ(ના) અહંકાર.
હસવા(કિ) મગ્નક કરવા.
નગ્ન (અ) નહીં, ના.
ફાંફાં(ના) ખોટી મેહનત,
વેવણાં.

અટવાતો (કિ) આંટીમાં
આવતો.
છતનાર(ના)છતી લેના-
ર, ફતેહ પામનાર.
કેવળ - ખીલકુલ, તદ્દન.

પાઠ ૭૪ મો.

ક્રામળ = નાશુક, કુમળું.
રમુછ(વિ) ખુશલાગે એવું.
અંચળ (વિ) હાંથીઆર.
પટા (ના) લીસોટા, કાપા.
રેતાણાં (ના) ઝીણાં ઝીણાં
ખાત.

ચિતારો = ચિત્રપાઠનાર.

પાઠ ૭૫ મો.

છેતરવું (કિ) ટંગવું.
પાપ(ના)નહાફકામ, નહા-
રાં નામનો દોષ.

દડિઓ (ના) પડીઓ.

સૂફવતું(કિ)ખસેડતું.
કરડી(વિ)આકરી, સખત
નાત = જમણુવાર, વરો.
અગડયું(ક)તપતભરાયો.
સરત(ના)નીલા, ધ્યાન.
છેતરાઈ(ક)ટગાઈ.
વહાલી(વિ) પ્યારી.
નાનપણુ (ના) બચપણુ.

પાઠ ૭૬ મો.

ધડી(ના)૨૪ મિનિટ.
પળ(ના)લેહેળે.
તરતું(કિ)અતરંગરેહેતું.
મંત્રિ = દેર, દેવસ્થાન.
ટંકોટંક(વિ) માથાસુધી.
જ્નેશી(ના) જ્યોતિષ વિ-
ધા જાણનારા.

દૂખી જતું(કિ)ખુડી જતું.
કોટક (ના) કોઠો.
માપ = ભરત, પરમાણુ.
વાપરતા (કિ) કામમાં
આણુતાં.

પાઠ ૭૭ મો.

ભારે (વિ)કીમતી, મોઘી.
મોહર(ના)પંદર રૂપીઆ-
ની કીમતનો જુનો
સોનાનો શિકો.
કસબ = જર, કીનખાબ.

પાલવ (ના) કોર.

વેઠ (ના) વેળાકં.
કંદોરો (ના) કેડેલાલવાનું
ધરેણું.

કિમત (ના) મૂલ્ય, ભાવ.
ઉપડે (કિ) ઉચકાય.
સુંદર (કિ)સારાં, મજાનાં.
કડી = સોનાની સાંકળી.
તાલેવર (વિ) પૈસાદાર.
તોષ (ના) શીત.

પાઠ ૭૮ મો.

નાખુશ (વિ) દલગીર.
ટટાર(વિ)સીધો, પાંધરો.
ખુશી(ના)હરખ, સંતોષ.
નાખુશી (વિ) દલગીરી,
પોતીકા (સ) પોતાના.

પાઠ ૭૯ મો.

વાચા(ના) ભાન, મોલવા-
ની સમજ.
ભાન(ના)સમજ, અક્લ.
શાવાસ્તે (અ) કેમ? શાને
માટે?
પુણ્ય (ના) ધર્મ, દાનનું
આશીય.

કથું = કંઈપણ, જરાએ.

પાઠ ૮૦ મો.

કાંચળી(ના)કાપડું, બાય-
ડીનું ચાળી જેવું પેહું.

રવાનું કપડું. ખીચર(ના) બાપનું ઘર. મોસાળ(ના) મામાનું ઘર હેત(ના) ખ્યાર, ચાહેના. હરખ(ના) ખુરી, આનંદ. ઠેસે(ના) ડોકરે. પલળી (કિ) બીનાઈ, બગડી (કિ) ખરાબ થઈ. રીસ(ના) ગુસ્સો, તામસ.	ઉતરી (કિ) નરમ પડી. વાંક(ના) તકસીર, ગુન્હો. આપડી (વિ) ખીચારી, ગ- રીબડી, રાંક. પાઠ ૮૧મો. નિંદે (કિ) બદબોઈ કરે. બળવંતા (વિ) જોરાવર. કલેશ=કલુષો, કંકાસ.	હળતા (કૃ) હળીને રહેનાર. સંખી (કૃ) હળીમળી. સુખચેત=મગ્ન, સંતોષ. શોક=દલગીરી, પરતાવના ઘટે (અ) ઓછી થાય. લેશ(વિ) જરા, જરાપણ. ગીતો(ના) બાપડી આરામ કાઢીને ગાય છે તે.
---	---	---

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૫).

આપણે બંને ભાષાને એટલેન હળી મળીને સંપથી રમીએ તો ઘણું સુખ થાય, લઢી વઢીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય, આખરે ઓછી થાય, ને વળી લોકો પાછળ બદબોઈ કરે(૧). જે આપણો બાપ (પિતૃ) મોટો જોરાવર છે, તે પિતૃ હમે સદા હળીમળીને રહીએ એવું તું કર, કે જેથી નિરંતર સુખમાં દહાડા જાય, અને કોઈ દહાડો જરા પણ કલુષો કંકાસ થાય નહીં. (૨). જે છોકરાં એક બીજા સાથે હળી મળીને રહેતા હોય, તે કોઈ દહાડો સામસામાં લડે નહીં. તેઓ સાથે રમી જમીને ગી-તો ગાય છે, તેથી તેમની મા મનમાં ઘણી ખુશ થાય છે. (૩).

પાઠ ૮૨મો. ટપકાં (ના) ઝીણું ટીપાં. ધૂમર(ના) ધુમ્મસ, દળ. ઝમતું (ના) બંધાતું. ખરક (ના) ફરીને બંધાઈ અથેલું પાણી. કરા(ના) હવામાંથી છુંડું-	પડીને બંધાયલું પાણી ઝપ (ના) ડોળ, કાંતી. ઠીબ (ના) માટીની ગાગર કે દોરીઓનો ભોંજો નીચસો ભાગ. વરાળ(ના) બાફ, સેવાળ. તાસક(ના) ઢાંકણું, ધાતુ-	ની રકાળી. ગગન (ના) આકાશ. હાર (ના) થંડ, હીમ. વેગજેથી (અ) આથેથી. ઝાકળ (ના) ઝોસ. પાઠ ૮૩મો. મધ્યમ (વિ) વચકા વાં-
--	---	---

ધાનું, સધારણું .
 પુષ્કળ (વિ) ઘણું, બહુ.
 હમ (ના) ઉનો ચપકો
 બરડો (ના) પીઠ, વાંસો.
 સાંધા (ના) કટકો.
 પાંસળીઓ (ના) પાસા ત-
 રફની હાડકીઓ.
 ટેકાટેકાને (અ) અધેલી-
 ને, ટેકા દેધને.
 જડઆના (ના) ડાયાના.
 ઝેરી (વિ) વીખવાળું.
 ઘેલી (ના) કોથળી.
 ભેગું (વિ) સાથે.
 જખમ (ના) કરડેલી કે વા-
 ઝેલી જગો.
 પસરે (કિ) ફેલાય.
 ખટતા (વિ) લામક, જોઈ-
 એ તેવો.

પાઠ ૮૪મો.

સિંહ=જનાવરોનો રાજ,
 મોડું ચોપચું પશુ.
 જીવતદાન=નવો જન્મ.
 મહારાજ (ના) મોટા રા-
 જ, રાજધીરાજ.
 કાલાવાલા (ના) ખુશામત,
 વારેવારે કરગરીને કે-
 હેવું તે.
 સામર્થ્ય (ના) જોર, બળ.

છાયે (ના) શીજે, ઓજે.
 દોડાદોડ (કુ) દોડ ધામ,
 નાસા નાસ, ઢીંગા-
 મસ્તી.
 ગુનો (ના) અપરાધ. વાંક
 માફ (ના) ક્ષમા, જવાદેવું તે
 ચાકરી (ના) સેવા.
 ટાળીશ (કિ) મટાડીશ.
 શેખી=પતરાજી, વડાઇ.
 વન (ના) રાન, જંગલ.
 મરીબડો=કંગાળ, રાંક.
 ઘેલો (વિ) ગાંડો, નાદાન.

પાઠ ૮૫મો.

હાજર (ના) તૈયાર.
 તરણું (ના) તંખડું.
 બળવશી (કિ) કરશે.
 દાસ (ના) ચાકર, સેવક.
 જળ (ના) ફાંદો.
 છટાયું (કિ) નીકળાયું.
 અકળાયો (કિ) ગભરાયો.
 બૂમો (ના) પોકાર, ઘાંટા.
 બદલો (ના) અવેજ, પાડ.
 કાતરી (કિ) કરડી.
 પ્રસંગ (ના) વખત, સમય.
 પાડ ૮૬મો.
 માંડીએ=કરાંડી, સોડીઓ
 રેસા (ના) દોરા, કુંચા.
 બોયાં (ના) કાઠાં, કરચાં.

સુતળી (ના) સણુના રે-
 સાની દોરી.
 ટાટપટી=સુતળીનાં ટાટ.
 દીવાસળી (ના) દીવા ક-
 રવાની સળી.
 માણસપૂર (વિ) માણસ
 જેવડાં, માથોડા પૂર.
 જાઠાં (વિ) ઘણાં, બહુ.
 ઉપાડી (કિ) ઊંચકી.
 મરડીને (કુ) આમળીને.

પાઠ ૮૭મો.

શિઆળવાં (ના) શીઆ-
 ળનાં બચ્ચાં.
 ભુંગળાં (ના) નાનાં.
 વાઢ (ના) શેરડી ઉગેલી તે
 જમો, ખેતર,
 ખોલ (ના) ખોલ, મુકા,
 ખંડેર.
 ખંડેર (ના) ખંડિએર,
 મેદાન (ના) લાંબી પોહોળી
 ખુલ્લી જગો.
 ચોરીથી (ના) ચુપકીથી.
 ટાળું (ના) જથ્થો.
 મુએલાં (કુ) મરી ગએલાં.
 ફૂકડાં (ના) મરધાં.
 નુકસાન (ના) બિગાડ.
 એકાંત (વિ) એખવાં.
 પાઠ ૮૮મો.

લોભીઓ (ના) લાલચુ.
માણસ.
જમણુવાર=ન્યાતવરો.
પડપૂછ (ના) તજવીજ,
તલ્લાસ.

લાલ(ના) ફાયદો, નફો.
તપેલાં (ના) પાતેલાં,
સંભાળી (ક) સાચવી,
તપાસી.
વિચ્છાયાં (કિ) જણ્યાં.
બચ્ચાં (ના) છોકરાં.
બૂલથી (ના) ગફલતથી.

પાઠ ૮૯મો.
મૂતારા=મુતી લેનાર, સ-
મજાવી લઈ જનારા.
નાદાન (વિ) ઘેસો, અણુ-
સમજી.

આદમી (ના) માણસ.
ફરીને(અ)ખીજી વખત.
નાત=જમણુવાર, ચરો.
ખપ (ના) જરૂર, કામ.
ચુપ (ના) મુગો.
વસતા (કિ) રહેતા.

પાઠ ૯૦મો.
વાણુ(ના)બીંડીના રેસા-
ની દોરી.
ફેર (ના) તફાવત, ફરક.
બીંડી(ના) શણુને મળતી

જાત.
ગરીબ (વિ) પૈસા વગર-
ના, રંક, નિર્ધન.
ટકાઉ(વિ) મજબૂત.

પાઠ ૯૧મો.
ખુંધ=ટોકો, મહોટો ટેકરો.
રણુ (ના) રેતીનું મેદાન.
રેતાળ (વિ) રેતીવાળી.
ચરખી (ના) જનાવરના
ચામડાના પાતળા પડ-
માંથી જે ચીકણી ધી
જેની વસ્તુ નીકળે તે.
સંદેશો=સમાચાર, કેહેણુ
પોષણુ (ના) યુજરાન
સુસાફરી(ના) ગાડીએ કે
પગે ચાલતા એક દેશ-
થી બીજે દેશ જવું તે.
સાંઢણી(ના)હાટની માદા,
(જડપથી ચાલનાર
હાટ.)

તરેલવાર=અજળ રીત-
નું, ઝોર તરેહેનું,
જડપ=તાકીદ, ઉતાવળ.
બાવળીઓ (ના) બાવળ-
નાં કાંટાનું ઝાડ.
સંકડાધને (ક) સંકોચાધ
ને, દબાધને.

પાઠ ૯૨મો.

વનસ્પતિ(ના) લીલોતરી,
વેલા (ના) ભોંયપર પથ-
રાતો છોડ.

મટાટા (ના) અણુખડા.
તાંદળજને=તાંદળીઆંતી
કેં ચોલાધની બાજી.
સુરણુ=એક જાતનો કંદ.
મેથી(ના)મેથીની બાજી.
રતાળુ=એક જાતનો કંદ.
તળવું=તેલમાં વધારવું.
પોષ(ના) પોષની બાજી.
સકરીઆં (ના)મીઠો કંદ.
અળવી (ના) અળવીની
બાજી.

બારીને (કિ) પાણીમાં
રાંધીને.
ફૂમળાં=નરમ, સુંવાળાં.
ચડે (કિ) બફાય, રંધાય.

પાઠ ૯૩મો.
સેકટો (ના)સરગુઓ.
અગધિઓ (ના) અગ-
થીઆના ફૂલનું ઝાડ.
કડો=કડાના ફૂલનું ઝાડ.
લીલવા(ના) મીચ, દાણા.
ફાલીને (ક) છોલીને.
સુઠાં (અ) સાથે,
રીંગણાં (ના) વેગણાં.

પાઠ ૯૪મો.

પાર(ના) સામે કીનારો.
માછી(ના) હીમર; માછ-
લાં પકડનારો.

સદ (ના) ખાદીઓખાંધી
સાકટી સાથે સીવીને
વાહાણ ચલાવવા સા-
રૂ આંધેલી તે.

ખારવા (ના) ખલાસી.
મજબો (ના) નાની હોડી.
હંકારવું=પાણીમાં ચલા-
વવું.

સીધું=આવાનું, ભથ્થું.
હલેસા (ના) ચાટવાં.
સામાન (ના) ચીજો.

તોપ (ના) મ્હોટી બંદૂક.
ચાદરો=ખાદીની પીછોડી
બાએ=મુશ્કેલાઈથી.

સમાઈ (કિ) માઈ.

પાઠ ૯૫મો.

રીંછ(ના)ગ્રીયામાણું બા-
લવાળું જનવર.

બિઆમણું (વિ) ભયંકર
મધમાખ(ના) મધ કર-
નારી માખી.

મધપૂડો. (ના) મધમાખ-
નેપૂડો.

મજબૂત (વિ) જોરાવર.
ભાવે (કિ) સ્વાદ લાગે.

રાની (ના) જંગલમાંની
ભોગ (ના) કમબખ્તી.
ચટકા (ના) ડંખ.

પાઠ ૯૬મો.

ભચરડીને(ક)કચરડીને.
જવલ્લે=કોષ વખત.
ભમતાં (ક) ભટકતાં.

ચાક(ના) મેહેનત, શ્રમ.
પીઠ (ના) બરડો, વાંસો.

પાઠ ૯૭મો.

હલકી=થોડી કીમતની.
મેળવણી (ના) ભેગ.

કંસારા (ના) ધાતુનાં વા-
સણ બનાવનારા.

કલાઈઘડા (ના) કલાઈનાં
વાસણ બનાવનારા.

ભેગ=મેળવણી.
વાળીએ(કિ)મરડીએ.

દોહણી (ના) કલઈએ,
છાસની તામડી.

પાઠ ૯૮મો.

ગોળીઓ (ના) સીસાની
લખોટી.

છરા(ના)નાની નાની સી-
સાની ગોળીઓ.

બંદૂક (ના) નાની તોપ.
ફાંતીસોડું=ચીનાઈસોડું.

વાહોરા(ના) હોરા લોકો.

કાંસુ (ના) એક જાતની
બરડ ધાતુ.

પાઠ ૯૯મો.

રત (ના) મોસમ, વખત
કુંપળ=કણગો, અંકોર.

મોર (ના) આંખાનાં કુલ.
ટેટી (ના) ખડખડાં.

આંખાગાળો=કેરી ગાળો,
કેરીનો રસ કાઢીને જ-

મવાસાર બાઈલાંડું
વગેરેને તેડવા તે.

તરબૂચ (ના) એકજાતનું
રસદાર જુરા કોળા જેવું

મ્હોટું ફળ.
કલ્લોલ (ના) ચેનખાજી.

ટૈકા (ના) મધુર શાખ્દથી
બોલવું તે.

રાએણ (ના) લીંબોડીના
જેવો મેવો.

બકારો (ના) પસીનો.
કોયલ (ના) કાળું મધુર

રાગતું પક્ષી.
પાઠ ૧૦૦મો.

ધમધોર (વિ)ચડી આવે-
શું તે, ઘેરાઈ ગયલું.

વીજળી (ના) વીજ.
ચમકારા (ના) ઝમકારા.

કડકા (ના) અવાજ.

ગર્જના (ના) ગડગડાટ.
કાટકો(ના)મ્હોટોઅવાજો
પૂર(ના) ભરતી, રેલ, પા-
ણીનું આવવું.

હેલી(ના)ઝડી, વરસાદ બે
ચાર દિવસ સામ-
ટો આવે તે.

દુકાળ(ના)અનાજ પાણી
નહીં મળે એવો વ-
ખત, કઠી મોઢવારી.
તર(કિ) તરપતે થાયછે,
બરાબર પસેલી.

પાઠ ૧૦૧મો.

કપાસીઆ=કપાસનાખી.
ફૂંડવાનું=ટાઢે સીકાનું.
કાલાં=કપાસનાં છુંડવા.
ડાલી(ના) નાની બેવડી-
અંગરખી.

હીમ(ના) ટાઢ, ઠંડ, ઠાંઠળ.
તેજનો (ના) મસાલો.
સમડી (ના)કાંણાં કાંણાં-
વાળું માટીનું દેવતા
રાખવાનું વાસણ.

કુંઘળું=જોળ ચકરડું.
તાપણી=ધાસ, બરોડા
વમરે કરાંડીનું બળતું.
મહા મહા=ધણું ધણું.

પાઠ ૧૦૨જો,

ચુડા=આયડીઓ હાથે
પેહરેછે તે.

દુશ્મન (ના) શત્રુ, વેરી.
રમકડાં (ના) બાળકનો
રમવાની ચીજો,
ઉપાડે (કિ) કુંચકે,
અટપટી (વિ)અધરી, છુટે
નહીં એવી.

પાઠ ૧૦૩જો.

છત=સીલક, સંધરો.
ભટ્ટી(ના) દેવતાનો આરો.
ગોતર(ના)અનાજના છા-
લાં છોતરાં વગેરે.
કસણુવું=ચોળવું, ચુંદવું.
લોંદો=લપકો, લચકો.
પણો (ના) ઝીણી રેત.
ચોકડું=ચોખ્ખડ સંચો.
અલગ(અ)અતરંગ, હાલે
નહીં એમ.

જરર=પરવા, દરકાર.

પાઠ ૧૦૪થો.

કોલ(ના) કેલ, છો કે મા-
ટીને પરાળીને ગારો
કરેલો તે.
મટોડું(ના)ચીકણી માટી.
આધારે(ના) આશરે.

પાઠ ૧૦૫મો.

ખસાસી (ના) ખારવા.

વહેરવું (કિ) કરવનવતેચી
રવું, પાંડીઆં પાડવાં.
કામડાં(ના) વાસને ચીરી-
ને બે ભાગ કરેલા તે.
કરાષ (ના) લાકડાં વેહેર-
નારો.

મેાતીઆ(ના) નેવાં આ-
ગળની લાંબી લાક-
ડાંની પાટલી.

સરડવું (કિ)કામડાં ભરી
લેવા.

પકવાસા (ના) લાકડાંની
પાતળી ચીપો.

વળી (ના) સાકરી.

ભારોટીઓ (ના) પાટણ.

લગ (ના) જે, સાકટો.

કાળ (ના)નીચો ઢોળાણુ.

પીટીઆં=ગડા સાકટો.

પાઠ ૧૦૬જો.

ઝોજર (ના) હથિયાર.

કહોડ=લુવારની પેદી.

ગજવેલ(ના)ખરૂં મોઢું.

અન=અનાજ, દ.ણો.

એરણુ (ના) જેના ઉપર

સોની, લુવાર વગેરે

ટીપેછેતે.

ધમણુ (ના) દેવતા સજ-

ગાવવાને કુંકે મારવા-

ની આમડાની ગુણ.
 દોસ (ના) નરાજ.
 બરડવા (ના) ચાપડા.
 સામાન (ના) ચીજો.
 પાણી (ના) ચપ્પ, છરી,
 પાઠ ૧૦૯મો.

ટોઠ (અ) છેક
 સાંસા (ના) તંગી, વાંધા.
 નિરાશ (વિ)ના ઉમેદ.
 ગળાડું (કિ) ટળી પડું.
 સાંકડો (વિ)નાનો,
 નીકાલ=છુટકો, તોડ.
 વસમો (વિ) અધરો,
 અટાઅડ (અ) પાસેપાસે.
 ડુંગર (ના) મ્હોટો ટેકરો.
 ટેકરી (ના) નાનો ડુંગર,
 ચોતરફ (અ) આસપાસ,
 ચારે બાજુએ.

ખાગ (ના) રસ્તો, રાહ,
 કદાપિ (અ) કોઈ વખત.
 પાઠ ૧૦૮મો.
 તમાશો (ના) ખેલ, રમત.
 ચતુરાઈ (ના) ડહાપણ.
 વખાણું (કિ) તારીફ ક-
 રવા, સારું કહેવું.
 અતે (અ) છેલ્લે, છેવટે.
 વાળ્યા (અ) મરડ્યા.
 કાંકડાઈને (કિ) કાંકડાયા-

ધને, દયાધને,
 સમજણ=સમજ, બુદ્ધિ.
 હઠ (ના) જીદ, મમત.
 જીવ (ના) પ્રાણ, આત્મા.

પાઠ ૧૦૯મો.
 જીડવા (ના) દીડવા.
 રેટિઝો (ના) રેંટ.
 ચરખો (ના) કપાસમાંથી
 કપાસિયા સાથે ર-
 બુદો પાડવાનો ના-
 નો રેંટીઝો.
 ખાદી (ના) ફોટી, બુડુ
 કપડું.
 સુતરાઉ=સુતરનું બનેલું.
 મલમલ (ના) ઝીણું બુચું
 લૂગડું.

પોત (ના) કુમાસ.
 જગનાથી (ના) એક જ-
 તનું ઝીણું લૂગડું.
 માદરપાટ (મા) સફેત ઘટ
 કુમાસદાર લૂગડું.
 છૂટા (વિ) બૂદા, નોખા.
 બાસ્તો (ના) એક જતનું
 કપડું.

પાઠ ૧૧૦મો.
 બિંબ (ના) ફીરણ,
 લાલાશ (ના) રેતાશ.
 કરોડ (વિ) સો લાખ.

ગાઉ (ના) કોસ.
 તેજ (ના) નૂર, ચળકાટ.
 ઝાડપાલો (ના) ઝાડનાં
 ઝીણાં પાંદડાં.
 ગરમી (ના) તાપ.

પાઠ ૧૧૧મો.
 ચંદ્રમાં (ના) ચાંદ, ચાંદો.
 આળાયો (ના) વાકાકાપો,
 આવી રીતે,
 દર્પણ (ના) આરસી.
 પુનેમ (ના) પંદરમી નિશિ
 અમાસ (ના) મહિનાનો
 છેલ્લો દિવસ.
 પૃથ્વી (ના) ગ્રહનું નામ.
 દુનિયા.
 મુદલ (વિ) ખીલકુલ, જરા.

પાઠ ૧૧૨મો.
 ઘડીયાળ (ના) વખત જ-
 ણવાને સંચો.
 મધરાત (ના) વચલી રાત.
 કલાક (ના) રાા ઘડી.
 અંગ્રેજ=અંગ્રેજ લોકનું
 અવર (ના) કલાક.
 મિનિટ (ના) રાા પળ.
 ભાગ=હિસ્સો, પાંતી.

પાઠ ૧૧૩મો.
 આભલાં (ના) વાદળાં. [શિ,
 મહ (ના) સ્થિર તેજનેત.

જલદ=તીક્ષણ, કસદાર.
અગ્નિ(વિ)વેદેમ વાળા
ભોળા, સમજણુ વ-
મરના.

શક્ત(ના)જ્ઞેર, બળ.
સેંકડો(વિ)સો, હજારો.
એકાદ(વિ)એક, કોઈપણ.
નવું જાનું=ફેરફાર, આ-
દત, જનમ, કનરજન.
પૂછડીઆ=પૂછડીવાળા.

પાઠ ૧૧૪મો.

મેલીએ(કૃ)મૂકીએ.

ઓછું(વિ)થોડું, જરાક.

વરાળ(ના)આફ, સેવાળ.

પાઠ ૧૧૫મો.

મેહ(ના)વરસાદ, મેઘ.

તરશે(કિ)શોષે,

કૃપા(ના)મેહેરઆની.

ઘટેછે (કિ) લાયકછે.

પાઠ ૧૧૬મો.

સર્વવ્યાપક (વિ) બધે ફે-

લાયલો, બધે ફરતો,

આભાસ(ના)ઉગસ.

ઓળવું (કિ) સોધવું.

અંતર=દિલ, બીતર.

આકાશ=વાદળ, ગગન.

આસ (ના) હળ કરીને

ખેતરમાં જે લીટા પા-

ડેછે તે.

કણી (ના) રજ, રજકણ.

વિશ્વપતિ (ના) જગતનો

ધણી, પરમેશ્વર.

આસપાસ=આસેપાસે.

વાસ(ના)રહેઠાણ, મુકામ

ઘાટ(ના)વેતરણ, તોડ.

તાત(ના)આપ, ધણી.

જગકર્તા(ના)જગતનો.

અનાવનાર ઇશ્વર.

હાલું(વિ)ખાલી, અમથું.

(કવિતાની સમજૂતી), (૧૬).

આપણી આસેપાસે આકાશમાં ને ઘાસ તથા આસની પાસે પણ પર-
મેશ્વર છે. એવું મનમાં જણાયછે (૧). આપણે ભોંયતળીઆં નીચે ભોંયમાં
પેશી કંઈ છુપી વાત કરીએ મનમાં કંઈ ઘાટ રચીએ (દગાનો કે કોઈને
મારવાનો), તે બધું જગતનો અનાવનાર ઇશ્વર જાણેછે. (૨). એક જરા
ઘેટલી રજ છુપાવવાને વારતે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીએ, તો કેવે પણ
પરમેશ્વર વિના કોઈ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૧૭મો.

આસ(ના)દમ, સાસ.

નાડી(ના)નાડ, ધ્વની.

સુહુડું=લોથ, લાસ, સમ.

અણુસમજી (વિ) વગર

સમજના, નાદાન.

ખાતરી(ના)નીશા, ખા-

તરજમા.

પાઠ ૧૧૮મો.

ભાવ(ના)હોંસ, ઉંમગ

ફૂડી(ના)નહારી, માઠી.

ફાફ(ના)અપકો, દોર.

હાલો=ખાલી, અમથો,

મેદ(ના)કારણ, પડદો.

આળ=તોહોમત, ખટો.

છળ(ના)દગો, કપટ.

છૂંપાવવું=છાનું રાખવું.

શીખ(ના) શિખામણ.

૫ળી(ના)ધોળા આલ, પ- ડંગાઇ (ના) ડંગાઇ ડાઘ=કલંક, દુષણ, એળ.
 ળીઆં, સફેતી છગભેદ. ગળી(ના) નામોશી, (એક
 રૂડી(વિ)સારી, મજાની. ખડેલું (કૃ) આખડેલું. જાતનો કાળો રંગ).

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૭).

હું તમને સુખે સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો, પણ નહારા લોકોની નહારી શીખામણ માનો નહીં; ઉમંગથી ભણોને છુપી વાતના બેદમનમાં સમજો, ને હું આજકા એ વાતની અરે તમે મનમાં રાખો. (૧). નહારી આલ ન આલો ને સારી આલ આલો, ને ડંગાઇનો ખાલી ઢોંગ તમેમૂકી દો; કોઇનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલું કે કંચે આખડેલું હોય, તે તમને જડે તો તુરત જઈને કોણે કે હમને જડેલું છે. (૨). જે માણસ કપટથી કે હીકમતથી કોઈને છેતરીને વાતજાની રાખે, તો તેથી તેની આખરૂ ઘટે ને લોકોમાં કાળી ટીલી આવે; પછી જ્યાં સુધી સફેદ ૫ળીઆં આવે (મરે ત્યાંસુધી) તે ગળીનો ડાઘ કેમ કયો છૂટતો નથી, એટલે (કાળા ટીલી આવી હોય તે મટતી નથી). (૩).

પાઠ ૧૧૬મો.	સંકેત શૃલ.	મેહેતો.
વસ્તુ(ના)ચીજ.	સુગંધી(વિ)વાસ, સોડમ.	ઉધરાણી (ના) આપેલા
પ્રાણી (ના) જેને જીવછે	સાધારણ (વિ) વચલા	પૈસાની માંગણી.
ને જે અહીંથી તહીં	વાંધાની, મધ્યમ.	પીતાંબર(ના)કચું રેશ-
ફરી શકે છે તે.	સોરમ=સુગંધ, ખુશ્મો	મી બોટીડં.
મુલક(ના)દેશ.	પુરૂષ(ના)મરદ. ભાયડો.	જન(ના)ગામડે જવાનો
સંધાં(વિ)સંધ્યાં, બધાં.	ભલમનસાઇ(ના)દાનાઇ,	લગનનો વરઘોડો.
પાઠ ૧૨૦મો.	સાડસાઇ, ભણાઇ.	નુકશાન(ના)બિમાડ.
મોમરો(ના)એક જાતનું	પોચાઇ(ના)નરમાશ પણ	દળણું(ના)લોટ દળવાનું
સફેત ખુશબોદાર શૃલ.	પાઠ ૧૨૧મો.	મજુરીનું કામ.
મજપણુ(ના)મીઠાસ.	રસજીવું (કિ) ભટકું	વેલા(ના)આપદા, વીપત.
મંબેલી(ના)એક જાતનું	વાણોતર(ના)ગુમાસ્તા,	કાપડીઓ (ના) દોશીવા-

ભૂમિ; કાપડવાળો.

બુજ(વિ) દલકો, થોડો.

પગાર=મુસારો, મહિનો.

માલ (ના) સોદો.

વાયદો (ના) ઠરાવ, ઠેર-વેલો દહાડો.

પાઠ ૧૨૨મો.

અખરખ (ના) એક જાત-

નો સંકેત પારદર્શક પ-

ડવાળો પથ્થર.

મદારી(ના)ખેત કરનારા,

બાજીગર. નટ લોકો.

નીસર્યા(કિ) નીકળ્યા.

સોંધા (વિ) સસતાં.

દર (વિ) દર, એકેક.

મગન (ના) ખુશ,

ભેખન્યું(કિ) ગણ્યું, ગ-

ણકાર્યું,

મન(ના)રમૂજ, ગમત.

પાઠ ૧૨૩મો.

ગહસ્થ(ના)મહોટા કુળનું

આખરદાર માણસ.

સમાલવા(કૃ) તપાસવા.

બીડાબીડ (ના) કચડા ક-

ચડી.

અંપાદન (કૃ) દબાવેલો.

વાસેલું (કૃ) દીધેલું.

પાડોશી (ના) પાસેના

ધરમાં રહેનારા.

ઉદાસ (વિ) દલગીર.

વીત્રે (વિ) ઝાંખે, ઝંખ-

વાણે.

રન(ના)ખુટી, ખરતરરી.

ઠપકો ના) દોષ.

ફેરો(ના) ચક્કર, આંટો.

પાઠ ૧૨૪મો.

સ્વર (ના) અર્થી અઃસુ-

ધીમાંનો ગમે તે એક

અક્ષર.

ખારાખડી (ના) ષદ.

તોતડા (વિ) બોખડા.

વંજન (ના) કધીળ સુ-

ધીમાંનો ગમે તે એક

અક્ષર.

જોડાક્ષર (ના) જોડેલા

દસ્કતો.

અતડું (વિ) ખરાબ,

તોછડું.

શબ્દ (ના) બોલ.

પાઠ ૧૨૫મો.

ભાન (ના) વક્રક, સમજ

ટેરવું (ના) ટેલું, અણી.

અવાળું (ના) અગાડીના

ઉપલા દાંત ઉપરની

સુંવાળી જમો.

સ્પષ્ટ (ના) ખુલ્લું, સાફ.

વાચ્ય (ના) જે અથવા

તેથી વધારે શબ્દ એ-

કલ થયાથી જે હખારત

અધાયછે તે.

અડાડીને (કૃ) અડકાડીને.

કિધાઃકું (કૃ)ખુલ્લું ઠરવું.

પાઠ ૧૨૬મો.

કાળજી (ના) ધ્યાન, ની

ધેખાની, ચેટક.

કખુલત (ના)કરાર, વચન.

મુચરકો (ના)કખુલાતનો

લેખ-દસ્તાવેજ.

મેળી (કૃ) મેળવી.

વિરામચિન્હ (ના)વિસા-

મો લેવાની નિશાની.

અટકવું (કિ) ચોભવું.

ઠપકું=ઝીણુંમીઠું, બિટું.

ગુનેગાર (ના)અપરાધી.

દરજી (ના) મેરાઈ, ચુઈ.

ચોખ્ખું(વિ)સાફ, ખુલ્લું.

પાઠ ૧૨૭મો.

જવાબ (ના) ઉત્તર.

સંભાળ=તપાસ, નીંધા.

ઢખ (ના)રીત, છટા.

પ્રત્યેક=દરએક, હરેક.

શુદ્ધ (વિ) ખરો, સાફ.

ઉતાવળ (અ) તાડીદ.

મહાપરો (ના) આખેપ.

નયમ(ના)ધારો, કાયદો.
ધાંટો (ના)સાદ,સોર.

પાઠ ૧૨૮મો.
બાળબોધ (ના)બ્રાહ્મણી.
લિપિ (ના)ભાષા, બોલી.
અનુસ્વાર-નીંડું, 'અિંદુ.
ગૂજરાતી=ગૂજરાતની.
સંગેંગ=આખી, બધી.
ધર્મપુસ્તક=ધર્મની વા-
તની ચોપડી.

મૂળાક્ષર(ના)પેહેલા શર-
આતમાં શીખવાના દ-
સ્કતો.

ધોરણુ (ના) રીત,રસ્તો.
બ્રાહ્મણી (ના) બાળબોધ.
બોલી (ના) ભાષા,લિપિ.
એંગળખવાને(ક) પીછાત-
વાને, જાણવાને.

પાઠ ૧૩૦મો.
ઈનામ(ના)શીરપાવ, ખુ-
શી બદલ કંઈ બ-
ક્ષીસ આપવું તે.
વિશ્વાસ(ના)ભરોસો.

પાઠ ૧૩૧મો.
મુસ્કેલ(વિ)અધર, મુ-
શીઅત.

ઉમેરવી(કિ)વધારવી.
જોખવું(કિ)તોળવું.

પાઠ ૧૩૨મો.
ચતુર(વિ)શાણો, ડાઘો.
ઝવરી (ના) હીરા માણુક
વગેરેનો વેપારી.
ઝવેરખાતું(ના)હીરા મા-
ણુક મોતી વગેરેનો
બંડાર ભરેલો તે.

પાઠ ૧૩૩મો.

ધનવાન(વિ)પૈસાદાર.
ફેલ (ના) ઢોંગ, ધતુંગ.
ફોંસલાવી (કિ) પટાવી,
સમજાવી.

ફકાર (ના) સાધ, ભીખ
માંગનારો.
ધમકાવીને (કિ) ધુરકી
આપીને, ધમકા દેખો.

પાઠ ૧૩૪મો.
ભાળ્યો(કિ)દોઢો, જોયો.
કાગ(ના)કાગડો.

પાંખાજો(વિ)પાંખવાજો.
રૂખાજો(વિ)સારો, મધુર.
ભોળું (વિ) નીખાલાસ,
કપટી નહીં તે.

ખળા(વિ)લુચ્ચું, કપટી.
લક્ષણ=ગુણ આચરણ.
લીસછે(કિ)દેખાયછે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૮).

ઝાડપર માજો બાંધવા બેઠો એવો એક કાગડાને જોયો, તે બે પાંખ-
વાજો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો હતો નહીં.

પાઠ ૧૩૫મો.
આંકડા=આંક, નંબર.

તરેહ (ના)રીત, પ્રકાર.
પુસ્તક(ના)ચોપડી,અંચ.

મેળવી (કિ) સરખા-
વી,મુકાબલો કરી.

(ભૂગોળ વિષે.)

દિશાઓ.

સવાલ—જેકરાઓ બોલો તો દિશાઓ કેટલી હો

જવાબ—દિશાઓ ચાર છે; ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ ને પશ્ચિમ.

સ—દિશાઓ કેમ પારખવી તે તમે જાણો છો?

જ—હાથ, સૂરજ ઉપરથી, સૂરજ ન દેખાતો હોય તો ધૂવના તારા ઉપરથી; અને તે તારો પણ નહીં દેખાતો હોય તો વક્રાણના હોકાયંત્રથી.

સ—પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશા કેમ જાણીએ?

જ—જેથી ગમ રોજ સૂરજ ઉગતો હોય તે પૂર્વ દિશા, અને સાંજે આથમતો હોય તે પશ્ચિમ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશા કેમ જાણીએ?

જ—આપણે પૂર્વ દિશા તરફ મોં કરીને ઉભા રહીએ, તો જોણીગમ આપણો ડાબો હાથ આવે તે ઉત્તર, અને જોણીગમ આપણો જમણો હાથ આવે તે દક્ષિણ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે હોકાયંત્ર, અને ધૂવના તારાએ કરીને દિશા શી રીતે જાણાય છે?

જ—હોકાયંત્ર એટલે વક્રાણનો હુકો તે મ્હોટા વહાણોમાં ખત્રાસી ભોકો રાખે છે, તે અંધારી રાતે તેમને બહુ કામ લાગે છે. તે હોકાયંત્રની સાથે હમ્મેશાં ઉત્તર દિશા તરફ જ રહે છે, તેમ ધૂવનો તારો એ પણ ઉત્તર દિશાએ હમ્મેશાં ઉગે છે. આ રીતે ઉત્તર દિશા જાણાઈ એટલે પછી બીજી દિશા જાણવી સહેલ છે. એટલું યાદ રાખી મૂકવું કે ઉત્તરની સામેની દક્ષિણ દિશા, અને પૂર્વની સામેની પશ્ચિમ દિશા છે.

(વ્યાખ્યા),

સ—જોકરાઓ બોલે, તમે નકશો જોયો છો? નકશો તે શું?

જ—હાથ, નકશો એટલે આખી પૃથ્વી કેતેનો ફોષ ભાગ, કે દેશ કે શહેર વગેરેનો જે નકશો તે.

સ—દેશ કોને કહીએ?

જ—જેમાં ધણાંએક પ્રાંતો, ક્ષણિકા વગેરે આવેલાં તે.

સ—પ્રાંત કોને કહીએ?

જ—જેમાં ધણું એક સંસ્થાન, જીલ્લા, તથા માફક આવેલાં તે.

સ—ધણકો એટલે શું?

જ—જેમાં ધણું એક શહેરો તથા ખંડિયા મૂલકો આવેલાં તે.

સ—જીલ્લો કોને કહીએ?

જ—જે ધણુંએક પ્રગણું મળી થયેલો તે.

સ—પ્રગણું એટલે શું?

જ—જેમાં નાનાં નાનાં ગામો ધણું આવી એક તાલુકો બંધાયેલો તે.

સ—ગામ કોને કહીએ?

જ—જ્યાં કે થોડાંક ઝુંપડાં (ઘર) ની વસ્તી હોય તે ગામ.

સ—ત્યારે ગામડું કોને કહીએ?

જ—જ્યાં ધણું થોડાં ઝુંપડાં જેવાં ઘરની વસ્તી હોય તે.

સ—તાલુકો એટલે શું?

જ—તાલુકો તો જે પ્રગણું કરીને કહેવાય છે તે.

સ—કસ્બો કોને કહીએ?

જ—પ્રગણાનું જે સૌથી મોટું ગામ તે કસ્બો.

સ—શહેર કોને કહીએ?

જ—જ્યાં મોટાં મોટાં જોખમ ને દારખાંધ ઘર બાંધેલાં હોય, અને જ્યાં સારાં સારાં ચીટાં તથા બજાર હોય ને જ્યાં ધમધોકારે સારો વેપાર ચાલતો હોય તે.

સ—બંદર એટલે શું?

જ—નદી કે દરિયા કાંઠે વેપારના મથકનું જે શહેર આવેલું તે.

સ—રાજધાની એટલે શું?

જ—રાજગાદીનું જે મોટું શહેર હોય.

સ—સંસ્થાન એટલે શું?

જ—રાગ્નઓના વસાવેલાં જે નાના નાના ખંડિયા મૂલક તે.

સ—પૃથ્વીઉપર પાણીના કયા કયા ભાગો થયલા છે?

જ—નદી, સરોવર, અખાત, ઉપસાગર, સામુદ્રધુની, સમુદ્ર, મહાસાગર.

ભ—પણ પાણીના મ્હોટા ભાગો કેટલા છે, અને તે દરેકને શું કહેછે; તેના નામ દો?

જ—તે પાંચ છે, અને તેમાંના દરેકને મહાસાગર કહેછે તેમનાં નામ ઉત્તર માહાસાગર, દક્ષિણ માહાસાગર, આટલાન્ટીક માહાસાગર, પાસિફીક અને હિંદી માહાસાગર.

સ—પૃથ્વીપર જમીનનાં કયા કયા ભાગો થયેલા છે?

જ—ખેડ, સંયોગીભૂમી બૂશીર, દ્વિપકલ્પ અને ખંડ.

સ—પણ જમીનના સૌથી મ્હોટાં ભાગો કેટલા થયેલા છે, અને તે દરેકને શું કહેછે તેનાં નામ દો?

જ—તે ચાર છે, અને તેમાંનાં દરેકને ખંડ કહેછે, તેમનાં નામ; યુરોપ એશિયા, આફ્રિકા, અને અમેરિકા. એ શિવાય એક પાંચમો ખંડ છે તેને “આસ્ટ્રેલિયા” કરીને કહેછે.

સ—અમેરિકા ખંડના કેટલા ભાગ થયેલા છે?

જ—ખે, ઉત્તર અમેરિકા ને દક્ષિણ અમેરિકા.

સ—નદી કોને કહીએ?

જ—જે પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને ઢળતી જગ્યામાં થઈને સમુદ્રને મળેછે તે.

સ—સરોવર કેને કહીએ?

જ—આસપાસ ચોતરફ જમીન આવેલી ને વચમાં પાણી તે.

સ—અખાત કોને કહીએ?

જ—જમીનઉપર ધણો લાંબો ગયેલો સમુદ્રનો જે ફાંટો તે.

સ—ઉપસાગર કોને કહીએ?

જ—અખાતનું મોં પહોળું થય્યું તે.

સ—સામુદ્રધુની તે શું?

જ—જે સાંકડો પાણીનો ભાગ પાણીના એ મ્હોટા ભાગને સાંધે છે તે.

સ—સામુદ્રધુનીથી ને સરોવરથી ઉલટું શું?

જ—સામુદ્રધુનીથી ઉલટી સંયોગીભૂમી, અને સરોવરથી ઉલટો ખેટ.

સ—સમુદ્ર, સાગર કે દરિઓ કોને કહીએ?

જ—માહાસાગર કરતાં જે નાનો પાણીનો ભાગ તે.

સ—ત્યારે માહાસાગર એટલે શું?

જ—માહાસાગર એટલે મ્હોટો સાગર અથવા દરિઓ; પૃથ્વી ઉપર ખારા પાણીના પાંચ ભાગ કીધા છે તેમાનો જે અકેકો ભાગ તે.

સ—ખેટ કોને કહીએ?

જ—ચોતરફ ફરતું પાણી ને વચમાં જમીનનો ભાગ તે.

સ—સંયોગીભૂમી એટલે શું?

જ—સાંધનારી જમીન; (જે સાંકડો જમીનનો ભાગ જમીનના એ મ્હોટા ભાગને સાંધે છે તે.)

સ—ભૂશીર, ભૂશલાકા અથવા કેપ કોને કહીએ?

જ—જે જમીનની અણી લાંબી વધીને સમુદ્રમાં ગયલી તે.

સ—દ્વીપકલ્પ કોને કહીએ?

જ—જે જમીનનો ભાગ આસપાસ ત્રણ આગુએ પાણીથી, અને એક આગુએ જમીનથી વીટલાયલો તે.

સ—ખંડ કોને કહીએ?

જ—જમીનના મ્હોટા ભાગ જેમાં ઘણાં દેશો આવેલા હોય છે તે.

સ—ડુંગર, પાહાડ અને પર્વત કોને કહીએ?

જ—જમીનઉપર જે મ્હોટા ઉંચા ટેકરાહોય તે ડુંગરા; એવા ઘણા ડુંગર

સાથે જોડાઈને પૃથ્વીની સપાટીથી ઘણાં ઉંચા ગયલા તે પાહાડો અને એવા એવા ઉંચા પાહાડ જોડાઈને સાથે લાંબા પથરાયલા તે પર્વત કહેવાયછે.

સ—ખાડી કોને કહીએ?

જ—સમુદ્રને મળવાની આગમન બરતીનું પાણી માંહે આવે એવું નદીનું મૂખ જે પહોળું થાયછે તેને ખાડી કહેછે.

સ—નદીનું મૂખ અને મૂખ તે શું?

જ—જે પર્વત કે સરોવરમાંથી નદી નીકળેછે તે ઠેકાણાને મૂખ, અને જ્યાં નદી, સમુદ્ર અથવા દરિયાને મળેછે તેને મૂખ કહેછે.

મુંબઈ વેટનું વર્ણન.

અરબી સમુદ્રમાં મુંબઈ બેટ આવેલો છે. મુંબઈ શહેરણી ઉત્તરમાં માહીમ, ધારાવી, સાયન, મનમાલ, માટુંગા અને ગવરી. દક્ષિણ બાજુએ કોલાબા, બ્રેકબે અને ચોપાટી. પૂર્વમાં મુંબઈનું બાર, શિવરી અને મીડાંનાં અગર. પશ્ચિમમાં મહાલક્ષ્મિ, ખંબાલા, વરલી અને માહીમ. મધ્ય ભા, મમાં દાદર, વડાલા, નાયગામ, પરેલ, ચીચપોગલી અને મીન્ડગુટ મંડળી છે.

મુંબઈ શહેરના મુખ્ય ભાગો. કોલાબા, કોટ, एसप्लेनेड, ધોર્ચિતલાવ, મારકીટ, માંડવી, મૂલેશ્વર, સેતવાડી, ઉમર-સાદી, ગિરગામ, ચોપાટી, મલબારહીલ, સંબાલાહીલ, તાદેવ, કામાઠીપૂરા, ખાયસલા, મજગામ, ચીચપોકલી, પરેલ, નાયગામ, વરલી, સીવરી. દાદર, માટુંગા, માહીમ, ધારાવી, સીમ. નૈશ્વ કોણમાં વાલકેશ્વર જ્યાં ગવર્નર સાહેબને ખંડે છે તથા હિંદુલોકનું દેવસ્થાન છે; તથા વાયવ્ય કોણમાં વડોદરા રેલવેના

રેશનો ને મુ'બમ્માં આવેલાં છે તેના નામ કોલાબા, ચર્ચએટ, મરીન લાઇન, ચર્નીરોડ, આંટરોડ, મહાલક્ષ્મી, પરેલ, દાદર, માહીમ. જી. આર્થ પી. રેલવેના રેશનો ને મુ'બમ્માં આવેલાં છે તેનાં નામ, એરીબંદર, મસીદબંદર બાયખળા ચીચપોકલી, કરીરોડ, પરેલ, અને દાદર.

વંદરો—નીકલુ બંદર, માલેટ બંદર, એલરીન્સટન બંદર, કરનાક બંદર, મસીદ બંદર, મજગામ બંદર, પાલવા બંદર, ટાંક બંદર અને એરીબંદર, વાડીબંદર, કોલસાબંદર, કોળીબંદર છે.

ગોદી—ત્રણ છે, કોટની, મજગામની અને એલરીન્સટન બંદરની.

કોલાવામાં જાણવાલાયક જગ્યા—દીવાદાંડી, દ્યુનેટીક એસાયલમ, કોલાબા ઓબ્જરવેટરી, અને પાન્ડેની ધર્મશાળા.

તઠાવ—નાયગામનું તળાવ, પરેલનું તળાવ, કાવસજીપટેલનું તળાવ બા-ભુદ્રાનું તળાવ, સાંકળીકે તળાવ, મુંબાદેવીનું તળાવ, બૂલેશ્વરનું તળાવ, વાલ-કેશ્વરનું તળાવ અને મહાલક્ષ્મીનું તળાવ, ઘોખીતળાવ, ગોવાળીયાતળાવ.

કોટમાં જાણવાલાયક જગ્યા—ટાઉનહાલ, હાર્થ કોરટ, તાર હારીસ, સેક્રેટરી એટ હારીસ, જેનરલ પોસ્ટ હારીસ, એલરીન્સટન સરકલ, ખીસ્તી લોકોનું દેવલ, ટંકસાલ, ગોદી. બાયખળાના લત્તાપર બાલુવાલાયક જગ્યાનાં નામ, જમસેદજી જીજીભાઈની ધરપીતાળ, વિક્ટોરિયા ગાર્ડન, અને એલરીન્સટન કોલેજ.

શેહેર—હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કિનારાપર એક રાષ્ટ્રમાં મુંબઈ શહેર આવેલું છે તે એક અગત્યનું બંદર છે, અને અંગ્રેજ સરકારનું પશ્ચિમ ત-રફનું મુખ્ય શહેર છે. મુંબઈ એટ પેહેલાં શીરંગી લોકોને તામે હતો પશ્ચ ધૃ. સ. ૧૬૬૧ માં પોર્તુગીસના રાજાએ ખીજા ચાર્લસ રાજાને કન્યાદા-નમાં આપ્યો હતો. મુંબઈ એટના ને બાગને હાલ કોટ કહેજે, તે બા-

મની આસપાસ શ્રીરંગી લોકોએ એ સંવસ્થાના રક્ષણને માટે એક મજબૂત કોઠ બાંધ્યો હતો. એ કોટ ઈ. સ. ૧૮૬૬ માં અંગ્રેજ સરકારે ભાંગી નાંખ્યો, તોપણ તે નામ હજી સુધી ચાલે છે. કોટ અને બહારકોટ મળી મુંબઈ શહેરની વસ્તી આશરે ૮,૦૦,૦૦૦ માણસની છે. એમાં વસ્તી બહુકરીને હિંદુ, બાટિયા, પારસી, બોબ, વગેરેની છે. તેઓ બહુ પૈસાદાર, મ્હોટા વેપારી અને લાખો રૂપીયાના ધણી છે. એ શહેર સપાટ મેદાન છે. તેની આજુબાજુએ કેટલાક ઊંચા ડુંગરા આવેલા છે. એ સપાટ મેદાન ૧૧ મૈલ લાંબુ અને ૩ મૈલ પોહોળું છે. તેનો વિસ્તાર-પૃથ્વી ૭ મૈલનો છે.

એ શહેરમાં વીલાયત, ચીન, જંગાબાર વગેરે બહાર દેશાવસ્થી બ-લાંબળત જતના યંત્રો તેમજ કાપડ, ચીનીખાતું, રેશમ કરિયાણું વગેરે પુ-ખ્જમાલ આવેછે; અહિંયાનાં ધરોની બાંધણી ઘણીજ ઉંચી અને સરસ છે. જમીન પથ્થરની છે. અહિંયા પાણી આગળ કંઈ બહુ સારા નહોતાં; પણ હાલ દૂરના તળાવોમાં નજો મૂકી પાણી લાવેલા છે તેથી હાલ તે સારાં થયાં છે. એ ઇલાકાતું સૌથી મ્હોટું શહેર છે, તેથી સૌથી મ્હોટા દરજ્જાની ઇનસાફની કચેરી અહિંયાં છે. ઇલાકાના ઉપરી વડા અધિકારી નામદાર મવરનર સાહેબ બહાદુર પણ અહિંયાં રહેછે.

આસપાસ આવેલી જમીન પવનના જોરસાને તથા પાણીના ઉછળીને ખાળી એ બંદરનું રક્ષણ કરે છે. દુનિયામાં સૌથી મ્હોટામાં મ્હોટાં બંદરોમાંનું એ એક બંદરછે. એમાં વહાણો અને આગબોટો હમ્મેશાં જમાવ્યાં રહેછે, તે દુનિયાના સઘળા ભાગો તરફ આવજન કરેછે. એ બંદરમાં કેટલાક બેટ છે. તેમાંનો ઘારાપૂરી નામે ઘણો પ્રખ્યાત બેટ છે, કેમકે ત્યાં ડુંબરમાં કોરી દહેરાં બનાવેલાં છે, તેઘણાખરાભોક્ષો જોવા જાયછે. બેટની જો બાજુએ બંદર છે તેજ બાજુએ પહેલાં કોઠ હતો. એ ભાગમાં મ્હોટા

મોટા વહેપારીઓની અને સાહુકારોની જોવાલાયક દુકાનો તથા સરકારી વસુલાત, ન્યાય, પોસ્ટ તાર અને બીજા ખાતાઓ છે અને તેઓને માટે રોનકદાર મોટાં મકાનો બાંધેલા છે. કોટની પાસે અમદાવાદની રેલવે તથા કલકત્તા અને મદ્રાસની રેલવે મળે છે.

હાંડન બાદ કરતા અંગ્રેજી રાજ્યમાં તે મોટામાં મોટું સેક્ટર છે; મુખ્ય કરીને તેમાં મરાઠી અને ગુજરાતી ભાષાઓ બોલાય છે. પરંતુ વેપારને અર્થ દુનિયાના જુદા જુદા ભાગોમાંથી આવેલા લોકો અંગ્રેજી, હિંદુસ્તાની, વગેરે ભાષાઓ બોલે છે.

દરિયાનાં પાણીને આવતાં અટકાવ્યાથી અસલ કરતાં ખેટની જમીનમાં ઘણો વધારો થયેલો છે, અને ખાડીઓ પર રસ્તા તથા રેલવે બાંધીને સાબ્ટી થાણા (જહાજોમાં) ખેટ સાથે કિતરભાગને હાલમાં જોડી દીધેલો છે. સાબ્ટીમાં મુંબઈથી ૧૬ મેલ, સરકારે વિડુર નામે મોટું લગાવ અને તુળસી એવાં બે તળાવ બાંધેલાં છે. જેમાંથી લોહાના તળાવડે મુંબઈમાં મીડું પાણી લાવવામાં આવે છે.

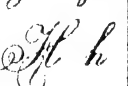

એમાં ઘણાં વિદ્યાલય છે. રંગારા, ચમાર, કંસારા, તથા બીજા સેંકડો કારીગરો પોતાના હુન્નર એ ખેટમાં કરે છે, પરંતુ સૌ કરતાં વધારે મોટો ધંધો સુતર કાંતવાનો અને કાપડ વણવાનો અને ગાંસડી દાખવાનો છે. એ ખેટમાં વરાળખંત્રથી ચાલતા કાંતવાના અને વણવાના સંખ્યા હાલમાં ઘણાંજ છે, ને તેવડે હજીરો માણસોને રોજ મળે છે. વળી નાળિયેરી તથા દારૂ ગાળવાના ધંધાથી ઘણા લોક કમાય છે. ખેતીના પાકમાં ડાંગર મુખ્ય છે. ભીંડી પણ ચાય છે. તથા વનસ્પતી પણ ઘણી પાકે છે. મુંબઈમાં મ્યુનિસિપાલ ખાતું છે તેમાં કેટલાક કમીશનરોને લોક ઠરાવે છે; જમીનપરના અને સ્ટાંપના કર વસૂલ કરવા માટે અંગ્રેજ સરકારે એક કલેક્ટર રાખેલો છે, અને વહાણેથી જે માલ આવે છે તે જી-પર ઘણું ઠરાવ્યું છે તે વસૂલ કરવા માટે કસ્ટમક્ષમિશનર નીમેલો છે.

મુ'બઈમાં હાઈકોર્ટ છે. મુ'બઈ શહેરના રહેવાશીઓના કુલ આ સુક-
વવા તથા જીલ્લાના જુડ્જને અને માલસ્ટ્રોનોના કામ ઉપર દેખરેખ રાખવી,
તેમની બૂલ સુધારવી અને તેઓના ધનસાફ ઉપર અપીલ સાંભળવી
અે તેનું કામ છે, પરંતુ ન્હાના કુલ્યા સાર સમાલકોઝકોર્ટ છે.

મુ'બઈ શહેરની ધમારતો, ધનવાન લોકોનાં મકાન, બાગબગીચા, વગેરે
ધણી શોભાયમાન છે ને એવી રચના આખા દિલાકામાં બીજો કોઈ
ઠેકાણે નથી.

સમાપ્ત.

THE ALPHABET (ધિ આલફાબેટ) મુજાક્કર.

A a		અ	F f		ફ
B b		બી	G g		ગ
C c		સી	H h		અચ
D d		ડી	I i		આઈ
E e		ઈ	J j		જ

K k	<i>K k</i>	કે	S s	<i>S s</i>	એસ
L l	<i>L l</i>	એલ	T t	<i>T t</i>	ટી
M m	<i>M m</i>	એમ	U u	<i>U u</i>	યૂ
N n	<i>N n</i>	એન	V v	<i>V v</i>	વી
O o	<i>O o</i>	ઓ	W w	<i>W w</i>	ડબલ્યુ
P p	<i>P p</i>	પી	X x	<i>X x</i>	એક્સ
Q q	<i>Q q</i>	ક્યુ	Y y	<i>Y y</i>	વાઈ
R r	<i>R r</i>	આર	Z z	<i>Z z</i>	ઝેડ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ઉવન દ શ્રી ફાર ફાઈવ્ સિક્સ સેવન્ એઈટ નાઇન ટેન્
એક બે ત્રણ ચાર પાંચ છ સાત આઠ નવ દશ

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલી ચોપડીએ સુરતમાં ચોક ખતર, નાગાવટ, અને ભાગા-
તળાવના બુકસેલરો; મુંબઈમાં ભૂલેશ્વર આગળ માવજી જેરામના માળામાં
ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ; કાગકાદેવી આગળ દામોદરદાસ દશ્વિરદાસ
તથા શેરીઆદજી હોરમજી બુકસેલરો; પાયથોળી નંબર ૨૨ વાળા મકાન-
માં ધિ બુકસેલરો એન્ડ જેનરલ એજનસી કંપની; વિઠ્ઠલવાડીને નાકે
કૃષ્ણજી બક્ષાલ બુકસેલર; ધામીતળાવ આગળ એચ.ચ.શા એજનજી કરાણી
બુકસેલર; કોઠમાં જાંહંગીરજી એજનજી કરાણી તથા શાપુરજી કરામજી
માંડણ બુકસેલરો; ભાવનગરમાં કન્યાશાળાપાસે અબદુલહુસેન આદમજી
બુકસેલર; કરાંચીમાં બૂની મારકીટપાસે નુલ્લા કમરુદ્દીન હુસેનભાઈ બુક-
સેલર; પુનામાં સદર ખતરમાં જગનલાલ ખાડીદાસ માસ્તર, પાસેથી
વેચાતી મળશે. ચોપડીઓના કમીશન વગેરેના બદલે રૂત કરવો હોય
તો મુંબઈમાં ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ અને સુરતમાં સગરામપરે મીં
નગીનદાસ પ્રકીરભાઈ કાસીદાસને પોસ્ટપેટ કાગળથી લખી જણાવવું.

૦ ૧ ૬ ગુજરાતી પેટેલી ચો-
પડીના અર્થ.

૦ ૨ ૦ ગૂં બીજના અર્થ.

૦ ૩ ૦ ગૂં ત્રીજના અર્થ.

૦ ૪ ૬ ગૂં ચોથીના અર્થ.

૦ ૫ ૦ ગૂં પાંચમીના અર્થ.

૦ ૬ ૦ ગૂં છઠીના અર્થ.

૦ ૮ ૦ ગૂં સાતમીના અર્થ.

૦ ૨ ૦ સુરત છલ્લાની ભૂ-
ગોળ.

૦ ૧ ૬ મુંબઈ ઘઝાકાની ભૂગોળ

૦ ૩ ૦ હિંદુસ્તાની ભૂગોળ.

૨ ૦ ૦ છેલ્લી વાર્તા. (ઘણી-
જ રમુજ).

૦ ૧૨ ૦ મુરખાની વાર્તા.

૦ ૮ ૦ ચતુર્સીંગની વાર્તા.

૨ ૦ ૦ બદામલ જમાલ પરી.
ની વાર્તા (ઘણીજ રમુજ).

૦ ૬ ૬ કોલેક્ટર સંગ્રહ.

૦ ૩ ૦ ચિત્રપોથી.

૦ ૧ ૦ કોલકની ચોપડી.

૦ ૪ ૦ આંગ્રેજી પહેલી ચોપ-
ડીના મીનિંગ તર-
જુમાં સહિત.

૦ ૬ ૦ સેકન્ડ બુક પાર્ટ ફર્સ્ટ-
ના મીનિંગ તરજુમાં
સહિત.

૦ ૧૦ ૦ સં ૫૦ પાં ૨૦ના
મીનિંગ.

૦ ૧૨ ૦ થર્ડ બુકના મીનિંગ.

જથાબધ ચોપડી લેનારને ઘણુંજ સારું કમીશન આપવામાં આવશે.

